ОВИД

HORIZON

КВІТЕНЬ
APRIL 1960
РІК XI Ч. 4 (109)
ЦІНА 30 ц.

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.

Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.

Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.

Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.

Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.

Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.

Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.

Редактор тт. I - X — П. Зайцев

Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.

Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори поясняльних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2228 W. Chicago Ave. Phone EV 4 - 3868

Chicago 22, Ill.

ОВИД

HORIZON

The Monthly Newsmagazine
Vol. XI. No. 4 — April, 1960

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, U.S.A.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by
Ovyd-Horizon Printing Co.
2228 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 3.00 yearly

Видає й редагує

Микола Денисюк

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата;

Австралія і Англія	**— шіл. 30.-**
Бразилія — круйзерів	**240.-**
Аргентина — арг. пезів	**120.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**3.-**
Німеччина — ДМ	**10.-**
Франція — фр. фр.	**800.-**

ЗМІСТ

Уляна Кравченко — **Ви молоді** 3
Олесь Бабій — **Уляна Кравченко** 4
Іван Кедрин — **Постійна тимчасовість** 9
Всеволод Голубничий — **„Що Україна могла б дати, якби була вільною..."** (До десятиріччя праці УВАН в ЗДА) 13
М. Подоляк — **Шевченківська Сесія УВАН у Канаді** 20
Ярослав Ґерус — **Мистецтво як засіб пропаганди Москви** 23
Ґреґор фон Ріццоні — **Адам і Ева** (переклад з німецької мови Л. Ч.) 26
Р. З. — **Мазепинська вистава в Чікаґо** 27
Серед книжок : Ганна Черінь — **Людське життя під важким чоботом** (Олена Звичайна: Страх) 29

На обкладинці: Уляна Кравченко (в столітні роковини народження поетеси)

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

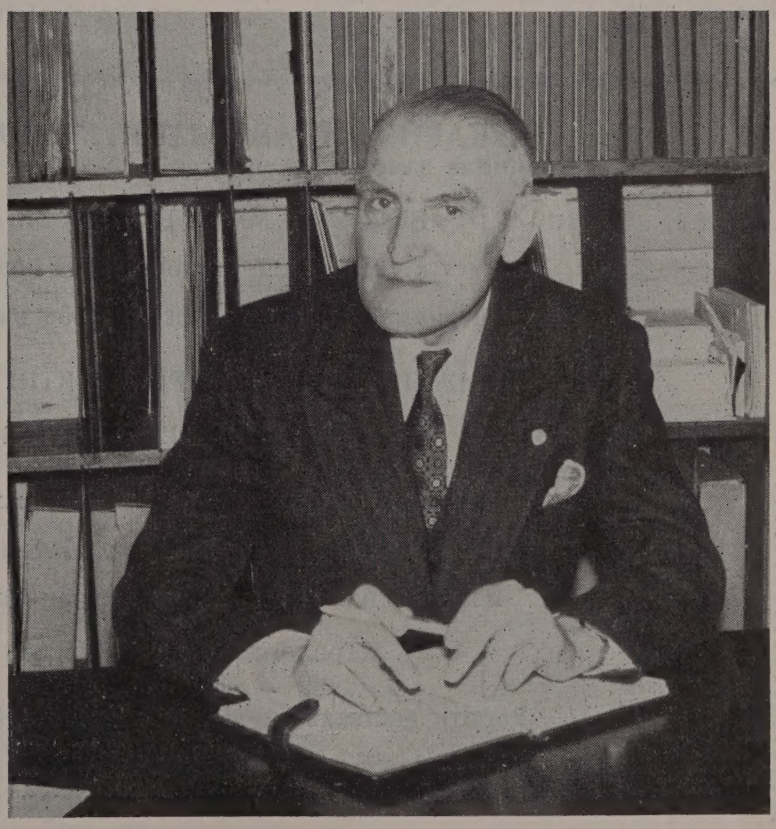

Інж. Дмитро Андрієвський — член Проводу ОУН, к. керівник ресорту закордонних справ УНРади, к. голова Союзу Українських Журналістів у Німеччині, в часі відвідин нашого видавництва, вписується до пропам'ятної книги.

Statement required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Acts of March 3, 1933, and July 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) showing the ownership, management, and circulation of „OWYD — HORIZON„ published monthly at Chicago, Illinois for September, 1959.

1. The names, and addresses of the publishers, editor, and business manager are:

Publisher: Mykola Denysiuk Publishing Company
2228 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois

Editor: Mykola Denysiuk

Business manageress: Anna Denysiuk
2228 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois

2. The owner is: (if owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.)

Mykola Denysiuk — 2235 W. Huron St. Chicago 22,

3. The known bondholders, mortgages, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are none.

Paragraph 4 and 5 omitted.

Mykola Denysiuk, editor and publisher.

Sworn and subscribed to before me this 24th day of October 1959 — W. Nychay, Notary public.

Commission Expires April 1, 1960.

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Видрукувано вже половину 14-томового видання Творів Тараса Шевченка

Із приємністю повідомляємо, що вже закінчено друк половини нашого 14-томового видання творів Тараса Шевченка. Видрукувано вже 1, 3, 5, 6, 7, 8 і 9-ий томи. Друкується тепер 10-тий том. Три найновіші видрукувані томи (7, 8 і 9) вишлемо нашим покупцям до кінця травня. Докладаємо всіх зусиль, щоби закінчити друк цілости до кінця 1960 року.

Нові наші книжкові видання

На іншому місці проголошуємо ювілейне видання ніде ще не друкованої автобіографічної повісті Уляни Кравченко „Хризантеми". Крім того друкуємо тепер повість Галі Лагодинської „До сонця, до волі" і новий твір Софії Парфанович „Бицьо" (оповідання із життя домашнього кота) з ілюстраціями арт. малярки Оксани Мошинської.

ДРУКАРНЯ ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
приймає замовлення на всякі

ВЕЛИКІ Й МАЛІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ

в українській, англійській та інших мовах,

Приймає до друку **офсетом або на плоскій машині**

КНИЖКИ, ЖУРНАЛИ, ПРОПАМ'ЯТНІ КНИГИ НАШИХ УСТАНОВ, ПОРТРЕТИ і ін.

з гарним оформленням і оправою всякої величини.

Виконання робіт скоре й дуже дбайливе (зразком можуть послужити такі видання, як твори Тараса Шевченка,

Трилогія Богдана Лепкого і ін.)

Ціни низькі.

Роботи доставляємо до всіх місцевостей у ЗДА, Канаді й інших країнах.

За ближчими інформаціями звертайтесь на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PRINTING COMPANY
2228 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill.

РІК XI., Ч. 4 (109) ОВИД КВІТЕНЬ 1960

Уляна Кравченко

Ви молоді

Ви молоді, що рветесь в вир кипучий,
В жизненний бій, —
Готові все віддать в любві горючій
За нарід свій,—

Чи вірите ви, що любов народня,
Ваш щирий труд
І правда чиста, мов зоря проводня,
Приймеся тут?

Прищепиться, як сила животворна,
І зродить рух,
Що в масі тій, котру тьма криє чорна,
Проснеться дух?

Чи вірите, що щезне біль, страждання
І кривда вся,
Що щастям, мов лучем світання
Облєсь земля?

Чи в виду проступків, що паношіють,
Роздвоїв, зрад,
Ви вірите, борці, що заясніють
Ще правда й лад?

І чи вплине труд тихий одиниці
На долю мас?
Чи ним хоч би на волос приближиться
Щасливий час?

Чи проступки та чеснота людини,
Ей сльози й біль
Не гинуть в вирі світа, як пилина
Посеред піль?

Ні! Хоч кругом і холодно і тьмяно
Дрімає світ,
Хоч ще далеко благодатне рано, —
Ви не дрожіть!

Трівайте, в бою схороніте віру
І ясний ум,
Лиш справедливість ви прийміть за міру
Всіх діл і дум!

Бо хоч не зараз, а в людства розвою
В будущині
Зійде ваш труд з муравою рясною
Гнеть на весні.

Ніщо не щезне в світі духа марно,
Що творить дух,
Як в світі тіла не щезає дармо
Найменший рух.

Від редакції: Передруковуючи цей вірш із першої збірки „Пріма вера", поза правописними поправками, не вносимо ніяких змін у його оригінальну мову.

Олесь Бабій

Уляна Кравченко

(В столітні роковини народження поетеси)

В 1929 році, переїжджаючи з Праги до Львова, я задержався кілька днів у Перемишлі. Там редактор Євген Зибликевич у „Бесіді", познайомив мене з дочкою Уляни Кравченко. Довідавшись від дочки, що я перебуваю в Перемишлі, Уляна Кравченко запросила мене відвідати її. Я радо скористав із запрошення.

Уляна Кравченко, удержуючись зі скромної платні спенсіонованої вчительки, мешкала тоді при гарній, тихій вулиці в партеровім домі, якого вікна виходили на парк. В тому домі поетесу часто відвідували її старша дочка з чоловіком і знайомі та приятелі, яких Уляна Кравченко мала багато не тільки в Перемишлі, але й у цілій Україні.

Уляна Кравченко гостила мене незвичайно сердечно, а прощаючись зі мною, попросила відвідати її ще колись. В 1930 році я справді відвідав Уляну Кравченко, а старенька вже хоровита поетеса читала мені листи Івана Франка до неї, оповідала багато цікавих подробиць про Франка і про своє життя та дала мені прочитати рукопис частини своєї гарної повісти „Хризантеми", що її тоді писала. На просьбу Уляни Кравченко провів я в її домі кілька днів і мав змогу пізнати її ближче.

Відомо, що бувають такі поети, які є поетами тільки у своїх творах, а в особистім житті бувають навіть злочинцями.

Уляна Кравченко була поеткою не тільки в своїх віршах, але й в особистім житті, тому її любили й шанували в Перемишлі всі українці й називали її „наша бабуня".

Це була жінка виїмково шляхетна, добра, достойна, людина великої духової культури, немалого знання, ще більшого життєвого досвіду, тому слухати її розмови, споминів з літ її молодости була правдива насолода.

Своїм люблячим серцем жила вона не тільки своїми справами і справами родини, але охоплювала життя всього українського народу. Варто було послухати, як вона з любов'ю і захопленням розповідала про Українських Січових Стрільців, про знайомих старшин української армії, про визвольну боротьбу українського народу в Галичині.

**
*

Уляна Кравченко - то псевдонім поетки, що в дійсності називалася Юлія Шнайдер.

Уляна Кравченко народилася 18 квітня 1860 р. в місті Миколаєві, де проживав з родиною її батько, урядовець жидачівського староства. Мати Юлії Шнайдер була дочкою священика Лопушанського. Коли майбутня поетеса мала десять літ, помер її батько. Початкову освіту здобула Юлія Шнайдер у Миколаєві, після чого вчилась в учительській семінарії у Львові, де мешкала в домі родини своєї матері. Вже як учениця вона захоплювалася творами української та світової літератури.

В 1881 р. Юлія Шнайдер закінчила учительську семінарію і незабаром почала учителю-

вати в містечку Бібрка. Коли вона мала 24 роки, померла її мати. Вона доповняла своє знання, приготовлялася до іспитів, щоб стати вчителькою вищої школи і жити в місті.

В 1883 р. Ю. Шнайдер післала рукописи своїх творів редакторові-педагогові Омелянові Партицькому, а він передав їх Іванові Франкові. Іван Франко нав'язав переписку з Уляною Кравченко, поміщував її твори в журналах „Зоря", „Життя і Слово", „Літературно-Науковий Вісник", заприязнився з нею і раз навіть відвідав її в Бібрці.

В 1884 р. Уляна Кравченко втратила становище вчительки в Бібрці та перейшла вчителювати в селі Стоки. В 1885 р. переїхала до Львова і стала вчителькою в школі Сестер Василіянок. По короткім часі, через непорозуміння зі шкільною владою, Уляна Кравченко втратила це становище і була примушена вчителювати в селах навіть у т. зв. „дяківських школах".

Про її тяжку долю під час учителювання говорять не тільки деякі її твори, але й листи до Івана Франка. В одному з листів Уляна Кравченко писала, що „вчителює в містечку, в якому нема нічого крім жидів і болота".

Іван Франко був тоді її добрим духом. Він в листах давав їй поради, вказівки в справах літератури і, хоч сам не був багатий, своїми грішми допомагав їй видати деякі твори.

В одному листі до Івана Франка Уляна Кравченко підписала себе „Доня Руси", а в своїм автобіографічнім творі писала про Івана Франка, як про свого духового провідника. В іншому листі вона просила Івана Франка про пораду, „що читати, щоб осягнути те, чого мені не достає, щоб стати українською письменницею".

Боротьба за існування приневолила поетесу деякий час бути приватною вчителькою в домі дідича в селі Руденка, Дрогобицького повіту. Потім стала вчителькою в селі Лужок Долішний та Сельці в Дрогобиччині.

Цілих сорок років поетеса посвятила педагогічній роботі, навчаючи учнів нераз у старих хатах без підлоги, з облупленими стінами, з повибиваними вікнами.

По упадку Австрії Уляна Кравченко радісно витала воскресення Української держави і писала: „Я співала б, та від щастя я німа".

У 1920 р. Уляна Кравченко поселилася з двома дочками в Перемишлі, де доживала віку і де й померла 5 березня 1947 р.

**
*

Першими творами Уляни Кравченко, що появилися друком, були оповідання „Калитка" і вірш „Згада мене, милий", поміщені в журналі „Зоря". В 1885 р., коли Уляна Кравченко мала 25 років, заходами Івана Франка „Русько-Українська Бібліотека" у Львові видала збірку поезій „Пріма вера", яку авторка підписала ім'ям Юлія Шнайдер. Була то не тільки перша збірка Уляни Кравченко, але й перша книжка літературних творів української жінки-поетки в Галичині.

Вірші в збірці „Пріма вера" — то був спів жайворонка, що вітає весну, була хвала життю, молодості, природі, і були щирі, хоч і наївні, безпретенсійні пісні молоденької поетеси-дівчини про її смутки, радощі кохання, її тугу за щастям:

„Весна, час кохання, час цвіту, надії,
Збудилося серце, душа, мов крилата,
Дзвінким жайворонком під небо летить
„Пріма вера!" О, вітай сестричко!
Ледве сонця перший промінь сяє,
Вже блідеє нахиляєш личко,
Бережися, лісом вихор грає!
Ох, весно, юносте моя..."

У деяких віршах тієї збірки помітний вплив народніх пісень:

— Співав соловейко, конвалійка цвила,
Як в моє серденько туга загостила —
„Дайся бачити, мій милий, або дайся чути,
А як ні дай терлич-зілля, щоб тебе забути".

Вірші Уляни Кравченко в згаданій збірці, то твори, що в них вона сама про себе писала:

„Там вітчина моя, де тиша, ясність."

У деяких строфах поетка висловила свій смуток, зроджений з болючих настроїв осамітненої жінки-вчительки в глухім галицькім селі:

„Сама я, одна я на світі широкім,
Сама, як та зірка на небі високім."

Друга збірка поезій Уляни Кравченко п. з. „На новий шях", видана 1891 р., виявляла розвиток літературного таланту її авторки, збагачення тематики, змісту її творів суспільними мотивами, поширення горизонтів духового життя поетеси.

У цій збірці Уляна Кравченко удосконалила і форму віршів, уміло володіючи різними віршовими розмірами, найтруднішою побудовою строф, хоч і раніш вона виявила здібність користуватись навіть такою трудною формою, як сонет.

Деякі вірші у збірці „На новий шлях" визначаються патосом і подихом справді революційної поезії.

Поетка усвідомила собі в тім часі, що в тодішньому суспільстві „всі апостоли правди і науки до смерти йдуть через тюрму і муки",

але й бачила, що „жадоба світла люд вже огортає, хоч рід гнобителів його додолу гне". Уляна Кравченко зрозуміла, що „не сліз потрібно, щоб ставать до бою", тому й писала у своїх віршах:

„Не сльози, силу, жар візьми за зброю!
Борцем за правду і краси натхненням,
І в світа стужі теплим будь промінням!
Під правди храм кладемо фундамент,
Сильніший, ніж укази ворогів!
Жий для ідей, працюй кривавим трудом,
Віддай усе за рідний люд!"—

Особливу цінність мають ті вірші збірки „На новий шлях", у яких авторка вперше стала в обороні прав жінок і висловила прагнення повести українське жіноцтво на дорогу знання, освіти, суспільної праці, вільного життя:

— Жінко! Приймаючи болі та всі труди землі,
в нестямі, серед сліз, невіжі хмар,
минув неволі час і блукання —
покинь тепер нарікання, ділай!
Будь сильна і свідома прав людини! —

В 1929 р. „Загальна Книгозбірня" в Коломиї видала збірку творів Уляни Кравченко „В житті є щось". Колись у молодості авторка тієї збірки писала в листі до Івана Франка, цитуючи слова філософа Артура Шопенгавера: „Жити, — то значить боротись, терпіти і вмерти", і той песимістичний погляд на життя відбився і в деяких її віршах. Але згодом Уляна Кравченко знайшла в своїй душі силу, щоб помиритись зі світом. В одному автобіографічному творі висловила погляд — „Жити - то любити". Тому то головним мотивом віршів збірки „В житті є щось" є мотив непохитної віри, що, хоча життя важке, трудне, повне терпінь, все ж варто жити, змагатись, шукати ідеалу краси, добра, правди. Збірка „ В житті є щось", — то овоч досвіду, зрілости, поетичної майстерности поетеси.

До найкращих віршів збірки „В житті є щось" належать вірші, в яких Уляна Кравченко оспівала любов матері до дітей, радощі й смутки материнства:

„І більш за рожу, більш за цвіт калини
люблю тебе, дитяточко єдине!
Зіслала доля ціль — тебе дитя,
і не манить мене висот краса,
дивлюсь в твої, дитятко, зорі-очі".

Вірші в збірці „В житті є щось" — то передусім особиста, суб'єктивна і рефлексійна лірика, повна життєвої мудрости, філософських роздумувань поетеси, що постановила „жий любов'ю!", і примирилася з життям.

Уляна Кравченко збагатила українську літературу для дітей і молоді збірками творів „Проліски", „В дорогу", „Шелести нам, барвіночку", „Лебедина пісня".

В 1921 р. під враженням визвольної боротьби українського народу Уляна Кравченко написала драматичну поему „На визвольному шляху", у якій змалювала ряд типів і характерів українців у часах, коли на східній Україні змагались сили і впливи численних влад, армій, партій, і коли в огні громадянської війни борці кували зброю, щоб здобути волю та збудувати соборну українську державу.

Глибоко релігійний світогляд поетки знайшов свій вислів у збірці на релігійні, біблійні, євангельські теми п. з. „Карітас".

Декілька віршів у тій збірці, такі як „Аве Марія", „Се мати твоя" належать до кращих зразків української релігійної поезії.

Національно - патріотична струна дзвенить у всіх віршах поетки у збірці „Для неї все", що вийшла друком 1931 р. Авторка напоїла кожну строфу вірою, що:

„В огнях покажеться обрій,
в пожеж заграві,
і встанеш, рідний краю мій,
вільний у славі!"

У віршах „Для неї все" Уляна Кравченко віддала поетичну дань пам'яті героїв битви на Маківці, Українським Січовим Стрільцям, борцям, що згинули під Крутами, пам'яті Дмитра Вітовського, славі Запоріжців Чорношличників, жертвам заслання в Сибір, заслугам творців акту 22. січня 1919 року. Була в душі поетки туга за жінкою-героїнею, тому в збірці „Для неї все" знаходимо і вірші про Жанну Д'Арк і про жінок, розвідниць української армії. Не диво, що ця збірка Уляни Кравченко не подобалася польській цензурі, і вона деякі з віршів сконфіскувала.

До декількох віршів Уляни Кравченко скомпонували музику такі композитори, як Богдан Вахнянин, Ярославенко й інші. Чимало творів У. Кравченко появилися в журналах і газетах не тільки в Галичині, але й в Канаді та Америці. Про твори Уляни Кравченко писали прихильні оцінки й рецензії такі наші критики — літературознавці, як Іван Франко, Барвінський, Павлик, Василь Щурат, Николишин, Бирчак, Остап Грицай, Михайло Яцків, Степан Чарнецький та інші.

На межі між поезією і прозою можна поставити численні афоризми та збірку „Мої цвіти", у якій поетеса виявила велику любов до природи, глибоке й ніжне відчуття її тайн і краси.

Крім віршів, поезій у прозі Уляна Кравченко писала і прозові твори „Спогади учительки", „Замість автобіографії". Оповідання „Голос сер-

ця" — це зображення життя вчительки, що для ідеальних цілей, щоб служити народові, вирікається особистого щастя.

Завершенням і наче синтезою всієї творчости Уляни Кравченко є автобіографічна повість „Хризантеми". Цей твір письменниці, що „обіймала душею вселенну" і „правду терпінням здобула", залишився по смерті Уляни Кравченко в рукописі.

В 1958 р. Радянське Державне Видавництво в Києві видало „Вибрані твори" Уляни Кравченко із статтею А. Каспрука про життя і творчість поетеси. В своїм однім творі Уляна Кравченко писала: „Не маю відповідних умовин до літературної творчости, і це моя трагедія".

Коли взяти до уваги важкі умовини життя і праці поетеси, мусимо признати, що десятка збірок творів Уляни Кравченко — то поважний літературний дорібок, і що його хиби, недоліки були наслідком не браку таланту поетеси, але тих дійсно важких обставин життя слабої тілом, сильної духом жінки-письменниці.

Коли сьогодні ми перечитуємо твори Уляни Кравченко, нам мимоволі нагадується польська поетеса Марія Конопніцка, що душею все була зв'язана зі своїм народом,оспівувала хлопів, що ради хліба їдуть до Бразилії, що гинуть на війні за королів, та несла своїми творами польському народові заклик: „Не дами зємі, сконд наш руд!".

Уляна Кравченко виступила на літературну ниву тоді, коли в Галичині в духовім житті нашого народу боролись дві сили — москвофільська і народницька українська, а в літературі українські галицькі письменники зачали засвоювати собі з одної сторони форми творів східньоукраїнських поетів, а з другої сторони кращі зразки поезії німецької і французької. Уляна Кравченко майже зразу знайшла своє місце в тодішньому українському суспільстві. Як громадянка, вона була душею з „народовцями", її погляди на суспільство формувались під їх впливами, а їх ідеали волі й поступу розвивали духовість поетеси.

Тим ідеалам віддала Уляна Кравченко свій літературний талант, свою працю піонірки боротьби за права й визволення жінки і людини в Галичині.

Друга доба літературної творчости поетеси припадала на часи, коли соціялісти-народники намагалась запрягти мистецтво слова до тяжкого воза суспільно-політичних інтересів, пропаганди, коли в літературі запанували передусім натуралізм і реалізм, що будили реакцію апостолів, оборонців „ мистецтва для мистецтва", приготовляли атмосферу, в якій зродилася творчість „Молодої Музи" Яцкова, Пачовського, Лепкого, Карманського і високо талановитого критика Миколи Федюшки - Євшана.

Воєнна хуртовина на цілі роки приневолила Уляну Кравченко, як поетесу, мовчати, віддалитись від справ літератури і громадської праці.

По першій світовій війні творчість Уляни Кравченко формувалась під впливом модерністичних поетів східньої й західньої України і під впливом тих ідеалів, що окрилювали душі повоєнного покоління українців.

Уляна Кравченко до смерти була молода душею, все намагалася додержувати кроку сучасним їй поетам, іти з духом часу, а її творчість була невпинним ростом, розвитком, шуканням досконалости. Читачі й критики справедливо признають Уляну Кравченко за одну з чільних представниць української літератури.

У сторіччя народження Уляни Кравченко згадаймо і ми хоч цією скромною статтею поетесу, що була наче втіленням найкращих прикмет українського галицького жіноцтва свого покоління, і в часах австрійської та польської займанщини несла в нарід смолоскип надії, віри в Україну і вже назаранні своєї творчости разом з іншими каменярами правди й освіти пробивала шлях для кращого майбутнього українського народу та писала в своїх творах:

„Всіх обіймаю, що терплять неволю...
З гарячим серцем сміло йдім між люд!
Люблю тебе, народе мій убогий, хоч ти в ярмі,
люблю тебе, хоч ти тяжкий невіжа, живеш у тьмі!"
„Хай лад збутвілий згине до основи,
Життя огріє заповідь любови!"

МОЖЕТЕ вже замовити собі

ювілейне видання

автобіографічної повісті

Уляни Кравченко

ХРИЗАНТЕМИ

що появляється у в-ві М. Денисюка

(гляди окреме оголошення)

У 100-ЛІТНІ РОКОВИНИ НАРОДИН

УЛЯНИ КРАВЧЕНКО

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

видає

її автобіографічну повість

ХРИЗАНТЕМИ

ХРИЗАНТЕМИ — це ще нігде не друкований твір авторки

ХРИЗАНТЕМИ — появляються в серії монументальних видань видавництва Миколи Денисюка подібно, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого

ХРИЗАНТЕМИ — будуть видані люксусово, в твердій оправі, в емітацію шкіри, з позолоченням. Мистецьке оформлення Оксани Мошинської.

ХРИЗАНТЕМИ — в такому люксусовому виданні коштуватимуть **лише дол. 5.00**

ПРИ ЗАМОВЛЕННЯХ У ВИДАВНИЦТВІ ДО 30. ЧЕРВНЯ 1960 ЗНИЖЕНА ЦІНА ЛИШЕ ДОЛ. 4.50 разом З КОШТАМИ ПЕРЕСИЛКИ, ПЛАТНИХ ПІСЛЯ ОДЕРЖАННЯ КНИЖКИ.

Замовлення спрямовувати на адресу видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 W. CHICAGO AVE. CHICAGO, ILL., USA.

Іван Кедрин

Постійна тимчасовість

Є у світовій та в українській ситуації та спільна характеристична риса, яку чужим терміном можна окреслити як „провізорію в перманенції", а в перекладі на зрозумілу мову - як постійну тимчасовість. Це ніби два слова, з яких одно одне виключає. Але власне і світова й наша українська ситуація повна таких парадоксів. Це наскрізь ненормальна ситуація, а її трагізм полягає саме в тому, що тимчасова криза, яку переживає світ і ми, українці, триває вже 15 років. Ба, у відношенні до України цей період страхітливої тимчасовости триває вже кругло 40 років.

За винятком комуністів, нема у світі людей - політиків, істориків, соціологів, які вірили б у тривкість большевицької системи. Одні тільки большевики переконані, що їхні успіхи в останній війні і безпосередньо після неї - це природний процес ступневого переходу світу з капіталістичної системи на комуністичну, а не програ аліянтів в останній війні, яку завинила виключно короткозорість Ф. Д. Рузвелта і його дорадників, що її джерелом з черги було повне незнання історії Сходу Европи та істоти російського імперіялізму і сутнього змісту московського большевизму. У своєму змаганні до заволодіння світом вони мали за собою не тільки свій завойовницький гін, впертість, підступність і жорстокість, але й ті корисні обставини, що їх створювали їм самі їхні вороги. Нема сумніву, що червона вигра у війні 1918 — 1920 рр. проти народів колишньої російської імперії, які проголосили самостійність, прийшла у величезній мірі завдяки сліпоті чи-то біло-російських генералів, які своєю реакційною політикою відштовхнули від себе маси, чи Антанти, яка не підтримала визвольних рухів не-російських народів. На руку большевикам була русофільська польська ендеція, що ненавиділа Пілсудського і не допустила до використання перемоги під Варшавою. В наслідку це дозволило большевикам реставрувати територію царської Росії, хоч і без Польщі, балтійських країн і Фінляндії. Знову ж у другій світовій війні перемогу московським большевикам дала брутальна політика Гітлера в Україні та однорейкова політика західніх альянтів, наставлених на знищення Німеччини за всяку ціну та на заплату найвищої ціни за ломіч СССР проти Японії, якої не треба було і яка так і не наспіла. Ніякий політичний і стратегічний геній на Кремлі не придумав би такої штуки, яку втяла Англія й Америка в 1945 році, тотально здемобілізувавшись, з фантастично-наївною вірою в льояльність свого совєтського союзника на терені Европи і Далекого Сходу.

Очевидно, що безсторонній історик мусить визнати за большевиками хист і здібність, з якими вони вміли використати ці всунені їм у руки несподівані дари Божі. Але, як сказано, ніхто інший, за винятком хіба большевиків, не вбачає у тих їхніх успіхах тріюмфу комуністичної ідеології чи переможного походу російського імперіялізму. Весь вільний світ, без уваги на різниці думок на стратегію і тактику супроти совєтів і без уваги навіть на різниці в оцінках суті російського большевизму, переконаний, що совєтські дивізії в Східній Німеччині, Польщі, на Мадярщині і на Балкані — це річ тимчасова. Існують десятки теорій, як ця тимчасовість скінчиться, і десятки планів, як треба діяти, щоб приспішити її кінець. Розвиток атомової зброї підкреслив трикратно слово „мир", що його треба рятувати, не щоб запевнити людству щастя, а щоб зберегти його фізичне існування. Але й у всіх тих гарячкових заходах зберегти мир, що їх бачимо від часу закінчення другої світової війни, не видно нічого більше, як тільки старання ґальванізувати тимчасовість. У вільному світі нема сумнівів у тому, що „якось" і „колись" провалиться комуністична система в нинішній великодержавницькій Росії і що тоді прийде пора на нове впорядкуваня світу. Величезний питальник висить тільки над отими „як" і „коли".

Знаємо, що настрої ідеалістичної віри, які кажуть не-російським народам в СССР „проти надії сподіватись", сплітаються із настроями фаталізму. Коли нині, після поверх 40 років існування большевицької влади та 15 років підкорення сателітських країн найпершою ціллю совєтської закордонної політики є набути визнання від Заходу на „статус кво" в середній і східній Европі, то це найпереконливіший доказ, яка загрозлива для Москви ота атмосфера тимчасовости в масах населення СССР і, ще більше, сателітських країн, та який небезпечний для неї засадничий підхід до цілої світової ситуації збоку Заходу, як до тим-

часового стану. Вся енергія могутнього совєтського апарату наставлена на те, щоб переконати власних громадян і зовнішній світ, що комунізм у Совєтах і сателітських країнах — це явище тривке, остаточне, незмінне. Нагальність, з якою Хрущов здавив повстання в Мадярщині та з якою він повів політичний наступ проти Західнього Берліну, мають те саме джерело: свідомість, що коли здвигнена насильством, підступом і зовнішньою коньюнктурою штучна будівля обсунеться в одному кінці, то невідхильно небавком провалиться цілістю.

Міжнародна атмосфера тимчасовости — це явище відоме у всесвітній історії. Можна добре уявити собі, що воно існувало за 30-річної війни, під кінець якої, за описом хронікаря „вовки вили по містах", або за Наполеонських воєн, що схаотизували відносини від Атлянтику по Двину. Відомо, що тимчасовість, як противенство до стабільности, це ворог економіки і культури, бо перешкоджає плянувати на дальшу мету та творити тривкі вартості. Коли ж нині бачимо все таки величезний економічний здвиг Америки і Західньої Европи включно з „чудом" Західньої Німечини, то психологічним джерелом його є віра в тривкість демократичної системи. Коли по другому боці російські та китайські комуністи плянують свої п'яти — і семирічки, то вони творять їх власне для підмурування своєї системи правління, для використання „передишки", щоб закріплювати свою владу. Хоч Захід здає собі справу, що „передишка" потрібна Москві-Пейпінґові, він приймає її, як менше зло від того більшого, що йому на ймення війна. Треба вірити в щирість слів Чу Ен-лая, сказаних у минулому тижні індійському прем'єрові Неру на летовищі в Ню Делі: „Ми заанґажовані у виконуванні економічих плянів на далеку мету, так як і ви, нам потрібний мир і вам також..." І на такому стані виграє концепція передишки".

Це також один із парадоксів: большевики найбільше заінтересовані в тому, щоб світ повірив, що і комунізм і післявоєнний територіяльний стан в Европі та Азії — це річ тривка, а не тимчасова, та водночас вони, щоб закріпити себе, потребують продовжування „передишки", себто тимчасового стану. При щирому мировому наставленні Заходу і його готості до компромісу, аж до грані угодівства, як ми це бачили на Корейському перемир'ї, ключ до міжнародної ситуації,до тривкого миру чи до війни, знаходиться у Кремлі. Але ж Хрущов і компанія поза вічну пропаґанду не пускають фарби й раз-у-раз читаємо в західній пресі та чуємо заяви найвідповідальніших керівників Заходу, що „дійсні" заміри Москви не відомі. Їздили до Москви найчільніші головачі Демократичної партії, щоб знайти правду і дістати може арґументи для красномовних випадів проти республіканської адміністрації. Отож, довгі розмови з Хрущовим вели Аверелл Гарриман, Адлей Стівенсон і сен. Гюберт Гомфрі — цей останній, відомий балакун, повних дев'ять годин. Зрештою, після повороту льояльно склали звідомлення республиканському урядові, але багато нового йому не сказали. Їздив взимку минулого року англійський прем'єр Гаролд Мекміллен, а вліті минулого року Ричард Ніксон. Всі вони згідно ствердили тільки одно: вирішує совєтські справи Нікіта Хрущов і тому треба „говорити" з самим Хрущовим. Але, чого насправді хоче Хрущов, цього ніхто з них не дізнався. Отож запросили Хрущова до Америки, і Айзенгавер замкнувся з ним у віддаленому від людського гамору лісовому замочку Кемп Дейвід. Знаємо, що тамошній слон породив муху. Єдиний „успіх" цілого цирку з Хрущовим в Америці було відкликання Нікітою ультимативного терміну щодо перетворення західнього Берліну у „вільне місто", що таким чином формально вможливило конференцію „на вершинах", бо Айзенгавер заявив, що під погрозами на таку конференцію не поїде. Але чи можна буде на тій конференції добитись з большевиками якогось ладу, цього ні у вересні мин. року, ні до цього часу Вашинґтон не знав і не знає. Тому з черги запросив до себе Хрущова де Ґоль. Це дало нагоду Хрущову показати себе міжнародним комуністам „семейним чоловіком" і забрати до Парижу жінку, всіх дітей і зятя, а його поліції вдалося всунути у руки французькій „сюрете" списки „небезпечних" еміґрантів і переконати її на перетворення Корсики в кацет, що страшенно скомпромітувало Францію. Проте це тільки другорядний епізод на тлі куди важливішого висліду розмов де Ґоля з Хрущовим: ствердження, що Хрущов не виявив готовости відступити ні крок ні в одному міжнародному спорі. У своїх розмовах потім з Мекмілленом у Лондоні і мабуть, з Айзенгавером у Вашинґтоні та Ґеттисбурґу де Ґоль мусів потвердити крайньо песимістичний звіт, що його розіслав був західнім союзникам з НАТО італійський президент Джованні Ґронкі після повороту з Москви, де йому Нікіта Хрущов великодушно радив вступити до комуністичної партії... Не дивно, що весь той балаґан ядерно зформулював напередодні приїзду де Ґоля до Вашинґтону

ержавний секретар Крістіян Гертер у розмові з сенаторами з Комісії закордонних зв'язків, заявивши, що найважнішою ціллю конференції „на вершинах" в половині травня у Парижі буде дізнатися,які власне правдиві заміри і пляни Москви, чи вона хоче миритися, чи продовжувати хаотичний стан між холодною війною та коекзистенцією. Іншими словами: найбільший успіх в очах західніх державних мужів з отієї конференції „на вершинах" буде тоді, коли без ніякої нової ультимативної погрози війною з боку Хрущова можна буде „зберегти обличчя", продовжувати стан тимчасовости і приготовляти нову конференцію „на вершинах"...

Здавалось би, що в цій міжнародній ситуації є багато місця для українського конструктивізму у вільному світі: для впорядкування своїх політичних спорів, для викинення на смітник частину фікційних партій і старих анахронічних програм, на розв'язання проблеми одного авторитетного політичного керівництва, себто одної репрезентації політичної еміґрації, на зліквідування хаосу на збірковому терені в Америці, на комасацію окремих наукових подвір'ячок, на затіснення співпраці між молодняцькими організаціями із залишенням у деяких з них торочення ідеологічних гасел перед 30-х років, що їх тепер самі молодняцькі провідники не розуміють, і так далі і так далі. Нічого з отакого конструктивізму не видко. Стан анархізації української політичної еміґрації доходить до повного абсурду. З Української Національної Ради виступили обидві націоналістичні партії, що засадничо виступають під тою самою назвою. Ні одна з них на тому свому виступленні ні трішки не зискала — ні популярності в очах громадянства, ні на зрості свого членства, ні на піднесенні своєї політичної думки. Але мови нема про те, щоб вони могли тепер вернутись до УНРади, хоч відпали всі формальні причини, що їх вони подавали були при своєму виступленні. Чому?! Всі причини, що їх почуєте, безвартні, бо насправді існує одна причина: брак доброї волі, брак зрозуміння дійсної міжнародної ситуації, брак громадської мужности, щоб з отієї ситуації та з вимог української національної рації витягати практичні висновки і їх реалізувати. Але справедливість каже признати, що це стосується не тільки названих двох відламів націоналістичного табору. У таборі УНРади є також групи і їх діячі, які є проти „компромісів з фашистами". Колись хтось пустив був міт про одного міністра з часів Центральної Ради, який нібито заявив, що „як не буде Україна соціялістичною - хай не буде ніякої". Це був міт, але він характеристичний не для часів Української Центральної Ради з років 1917--1919, а для деяких діячів Української Національної Ради у Мюнхені в 50-х р.р. і в 1960 р. Коли ще були мельниківці в Українській Національній Раді, що на них і проти них виписувано в пресовому органі союзницької Соціялістичної партії, члена тієї самої керівної української політичної установи!! Є публічною тайною, що між УНРадою і третьою націоналістичною групою, яка відкололась від колишньої одностайної ОУН і еволюціонувала найдалі в сторону демократії та має сьогодні найповажніший гурт молодих інтелектуалів, дійсно вартісного й конструктивного елементу, не може прийти до порозуміння головно тому, що й по стороні партії УНРади є маленькі люди у практиці насторожені проти консолідації. Придивіться, люди добрі, всім українським партіям, від найправішої до найлівішої. Яку кожна з них являє силу, який людський потенціял, який вклад в активну пропаганду української визвольної справи у вільному світі. Між тими партіями є такі, що їх не можна назвати фікціями, бо вони мають своїх членів, збирають фонди, видають газети. Але яка їх майбутність, коли вони вперто зберігають свою колишню програму, що швидко стане для молодого покоління „абракадаброю". А є й фікції, що зберігаються Бог зна навіщо, хіба тільки на те, щоб мати „делеґата" в УНРаді чи в УКК. Придивімся партіям, створеним за реґіональним „східняцьким" принципом. Маємо УРДП, Селянську Партію і дві Спілки Визволення України, взаємну гризню, яка інколи пахне цілком провокаційними методами, з персональними нагінками, „публічними судами", демагогією та жалюгідним обниженням політичної думки. В останньому часі чуємо про нову „кризу" в УНРаді, про аритметичні обрахунки, за ким є „більшість", а за ким „меншість" та з дальшим цілком безвідповідальним підриванням свого збірного, спільного, загального і всеукраїнського престижу. Чи ці люди здають собі справу, що про них говорять американці, англійці, німці, які цікавляться українськими справами? Писав колись папський делеґат, що їздив до Львова: „Рутені нон матурі сунт ад реґендум". Ми протестували й протестуємо проти такого понижування українства, але б'ючись у груди, про котру з існуючих нині українських політичних партій можна сказати, що вона представляє собою такий український національно-державницький конструкти-

візм, який кваліфікував би її як зрілу до державного проводу?!

Сумно, але на превеликий жаль, правдиво. Для кожної еміґрації найхарактеристичнішою рисою була її тимчасовість, не тільки в часі, але й у способі думання, в духовій настанові. Кожний еміґрант наче живе на валізках, кожний від свят до свят бажає один одному, щоб уже найближчі свята переживав на рідній землі. Ті еміґранти, які в масі переселились до ЗДА і Канади, відкинули тимчасовість у своїй поведінці настільки, що змеханізувались і зматеріялізувались, наставившись на добробут, на ощадності, на щораз кращі зарібки, на щораз вищу життєву стопу. Багато правди є в дотепі, що коли б так через ніч „вибухла Україна" і ЗУАДК проголосив, що він має до розпорядження американські кораблі на поворот „до старого краю", то перед Об'єднаними Націями появились би українські пікетники з протестаційними плякатами проти репатріяції. Нема сумніву, що поступає процес духового відірвання від України і її проблематики. Він природний, зумовлений часом і місцем, і не був би страшний, якби відповідальні керівники громади ,стверджуючи, що щораз меншатиме американсько-українська кількість, наставлялись на підвищування американсько-української **якости**. Коли це прийде?!

В українській політичній думці плекається подібний принцип тимчасовости, що й в західній політиці. Пригадую доповідь, чи не Романа Ільницького, в якій доповідач брав до уваги три можливості упадку большевизму: в наслідок війни, внутрішньої еволюції в СССР та революції. Доповідач відкидав війну та ставив, так мовити, на комбінацію двох дальших можливостей. Згадую про це не задля полемічного проаналізування тієї тези, а щоб вказати на неї, як на один із характеристичних доказів, що й по українському боці є найрізнородніші думки на тему „як" і „коли", але нема найменшого сумніву, що большевизм із вишрубуванням потуги совєтської імперії на небувалі висоти — це явище тимчасове.

Інакше не можна думати. Це не є вислів бажання, а висновок з науки всесвітньої історії та вислів політичного ідеалізму. Ідеалізм заперечує не реалізм, тільки матеріялізм. Саме реальна оцінка нинішньої міжнародньої ситуації мусить доводити до переконання, що вона не в силі втриматись, що вона мусить радикально змінитись. Саме реальна оцінка сил, актуальних і потенціяльних, за залізною завісою і в вільому світі, диктує найглибше переконання, що большевизм і совєтська імперія в нинішньому вигляді мусить завалитися. І не треба тут міряти тільки „аршином", себто орудувати цифрами дивізій, летунських з'єднань і накопичених у підземних складах атомових бомб та атомових „головок" до далекосяжних ракетних набоїв. Ми читали недавно що на останій Великдень за залізною занавісою всі церкви були повні народу. Чи гнала туди підсовєтських людей побожність? Напевно, більший відсоток тих, що йшли туди чи стояли довкола церков, робили це з цікавости.Напевно не всі ті, що пекли паски під Великдень чи зодяглись в одинокий „парадний" одяг і проходжувались у Великодню неділю вулицями, були людьми глибоко віруючими. Але робили це спонтанно, відрухово, масово і — всупереч волі комуністичного режиму, всупереч цілому кліматові безбожницького комунізму, наперекір всім зусиллям защепити переконання, що релігія — це опій для народу та що свято весни, воскреслої природи, це не Великдень, а державно-робітничий 1-ший травень. Це була б дрібниця, як би воно не діялось в 1960 році, в поверх 40 років після заведення комуністичного режиму ,коли вже друге покоління виростає, що не бачило інших порядків. Оце власне ті несхопні „імпондерабіля", за якими не стоять гармати і бомби та які проте перевалюють режими і держави. А скільки існує інших познак, що совєтська імперія не стоїть на твердіших ногах, як стояли на них імперії Джін-ґісхана і його внуків, імперії гунів і вандалів, турків і мавріврів, Филипа II еспанського і Наполеона, Гогенцоллернів, Габсбургів і Романових, і Гітлерового III Райху й італійської імперії Мусоліні!

Трагізм української віри за гаслом Лесі Українки „контра спем сперо" у тому, що вона обмежується здебільша до святкових бажань повороту на вільну Україну та до вигрожування „вороженькам" урочистими співами на академіях.Як переводити „еволюцію" та як скомбінувати її з „революцією", що радикально змінили б нинішній образ еміґраційних та американсько-українських відносин на краще — це повинно стати найбільшою журбою всіх, що зараховують себе до здорового українського елементу у вільому світі.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!
ЧИТАЙТЕ!
ПОШИРЮЙТЕ!
„ОВИД"

„Що Україна могла б дати людству, якби була вільною..."

(До десятиріччя праці УВАН в ЗДА)

Коли 17-го листопада 1949 р. шість новоприбулих українських науковців, М. Ветухів, Л. Биковський, К. Косенко, К. Туркало, І. Дубинець та Л. Дражевська, зібралися у Нью Йорку на нараду й ухвалили „вважати за необхідне зорганізувати в ЗДА українських вчених і активізувати у ЗДА УВАН як американсько-українську інституцію", вони мусіли мати глибоку віру й переконання, що їхня ініціятива була успішна. Але в Америці вже тоді перебувало кілька членів Української Вільної Академії Наук, що під керівництвом Д Дорошенка була нещодавно перед тим заснована в Европі, ряд інших членів перебував у процесі еміґрації до ЗДА, а також тут на місці працював в американських установах ряд видатних українських науковців, що теж хотіли об'єднатися. 12-го квітня 1950 р. ініціятива новоприбулих увінчалася першим успіхом: присутні дійсні члени Академії обрали першу управу УВАН в ЗДА на чолі з Михайлом Олексійовичем Ветуховим та в складі В. Тимошенка, О. Грановського, Д. Горняткевича, М. Міщенка, Д. Чижевського, М. Шлемкевича та секретарів Л. Биковського, Ю. Луцького та К. Туркала. Вже влітку 1950 р. відбулися перші наукові пленарні конференції УВАН, а 15-го грудня 1950 р. Державний Департмент Стейту Нью-Йорк затвердив статут Української Вільної Академії Наук, як наукової інституції з тереном дії на усі Сполучені Стейти й з осідком у місті Нью-Йорку.

Юрій Шерех — теперішній президент УВАН у приміщенні Академії.

(На стіні портрети, зліва направо: Д Дорошенко, перший президент УВАН за кордоном, 1949 р.; В. Вернардський, перший президент Української Академії Наук у Києві, 1918 р.; М. Ветухів, перший президент УВАН у ЗДА).

Так створилася УВАН — вільне об'єднання працівників української науки на американській землі. Їх усіх, біологів і істориків, лінґвістів і фізиків, геологів і економістів, єднала спільна позитивна ідея, одне спільне переконання, яке, мабуть, можна найпростіше висловити фразою китайського філософа: „Краще засвітити одну свічку, чим нарікати на темноту". Темнота бо опанувала все — на Україні українська наука пригнічена, на Заході її майже ніхто не знає, а тому часто й існує сумнів, чи доросла українська нація до рівня здатности бути самостійною. Самі лише українські бажання, протести й нарікання недостатні, щоб переконати світ. Потрібні не тільки ці неґативні, але й позитивні докази рації українських претенсій на рівноправне місце в світі. Треба довести не лише, що ми хочемо, але й що ми можемо.

Такі думки весь час виринали у М. Ветухова та всіх тих найактивніших, що гуртувалися коло нього й що виносили на собі перший організаційний тягар створення Академії. Спільними силами, збіркою грошей серед українських еміґрантів та безплатною працею авторів і редакції у січні 1951 р. було видано перше число англомовних „Анналів УВАН у ЗДА", до якого ввійшла збірка високоякісних наукових розвідок В. Порського, М. Міллера, Г. Махова та ін. Уже це видання УВАН стало доказом того, що можуть створити українські вчені. Побачивши і переконавшися, американське суспільство оцінило й підтримало їхню працю. У травні 1951 р. Фундація Форда подарувала УВАН перших 5.000 долярів на продовження видання „Анналів". Цей факт зміцнив Академію і матеріяльно, і престижево. Ініціятива, отже, виявилася цілком успішною.

Хоч ті часи були ще тільки десять років

тому, але за цей короткий період Академія поважно й швидко розвинулася. Ще в першому числі „Анналів" говорилося, що УВАН об'єднує лиш 65 членів і співробітників, а зараз, за десять років пізніше, УВАН має вже 134 члени, в чому 25 дійсних членів, 36 членів-кореспондентів та 73 наукових співробітників. Є це науковці всіх фахів, хоч, може, кількісно представники гуманітарних наук переважають представників природничих наук. Це вчені всіх генерацій і всіх частин України, як старі емігранти з України, так і нові, як новоприбулі мешканці Америки, так і народжені тут, як абсольвенти та співробітники українських вищих шкіл, так і європейських та американських. Між ними є чимало членів і співробітників Української Академії Наук у Києві, Київського, Харківського та Дніпропетровського Університетів, є також члени й співробітники Наукового Товариства ім. Т. Шевченка та Львівського Університету, а також майже всіх головних університетів Європи й Америки. За походженням членів в УВАН пропорційно рівно заступлені всі українські землі, включаючи навіть Далекий Схід і Американську Україну. Ця соборність склалась цілком спонтанно й природньо, ніхто її не плянував.

Коли ви буваєте у Нью-Йорку у п'ятницю, суботу чи неділю, у вечірніх годинах чи й вдень, ви можете застати у приміщенні Академії під 11½ Вест 26-та вулиця, або в приміщенні Українського Інституту Америки при 5-тій Авеню й 79-тій вулиці відкриті засідання котроїсь із секцій чи комісій Академії, або наукові конференції всього членства. Участь у цих засіданнях беруть запрошені люди, але засідання також оголошується наперед і в пресі та є відкритими для публіки. На засіданнях звичайно буває від 70 до 100 й більше людей, залежно від теми й мети зборів. На програму засідань складається одна або кілька доповідей, що в міру потреби обоговорюється присутніми в дискусії. Доповідачами й присутніми в авдиторії бувають переважно українці, але часто й американські та інші вчені.

За десять років існування УВАН в ЗДА на її форумі відбулося 445 конференцій і наукових засідань, на яких було заслухано 688 доповідей. По окремих відділах УВАН доповіді розділялися так (обчислення на підставі хроніки в „Анналах" та в "Бюлетені УВАН в ЗДА"):

Конференції та загальні збори УВАН	213
Природничий Відділ	94
Літературно-Філологічний Відділ	40
Історичний Відділ	34
Книгознавчий Відділ	34
Відділ Античної Історії	22
Економічно-Правничий Відділ	19
Філософічний Відділ	8
Комісія для вивчення пореволюційної України й СССР.	69
Мистецька Кураторія	32
Інші комісії й секції	28
Група УВАН в Денвері	46
Група УВАН в Детройті	30
Група УВАН у Вашингтоні	19
	688

Зчасом робота УВАН розвивається і зростає, що видно з того, наприклад, щотоді, як протягом перших п'яти років її існування, 1950-54, було виголошено 296 доповідей, протягом останніх п'яти років, 1955-59 — вже 392 доповіді. В останніх трьох роках створилися групи УВАН поза Нью-Йорком — у Вашингтоні, Детройті та Денвері.

Але в науці, ясна річ, важить не кількість, а якість. Щоб ствердити правоздатність українського народу на самостійне національне існування, потрібно довести світові, що українська культура взагалі, а наука зокрема, навіть у сучасних несприятливих умовах його (народу) існування, може досягати світового рівня та вносити свій вклад у скарбницю світової культури й науки. Адже світ, природно, не може платити визнанням доти, доки він сам з того не має користи. Коли українська культура й наука досягають рівня його вимог, коли вони приносять йому цінності і користь, тоді світ і визнає рацію та потребу існування й свободи для української нації. Правда, українські вчені в УССР і перед тим вже давно й не раз довели світові про важливість і вартість українських досягнень у галузі, зокрема, природничих та технічних наук, але й ці досягнення не раз відбиралися і відбираються в Україні та присвоюються російською „всесоюзною" наукою й культурою, а світ залишається ошахрованим та переоцінює російську націю, а не дооцінює українську. Вирівнянню цієї оцінки по-справедливому може сприяти своєю творчістю лише вільна українська наука й культура. В УВАН це завжди усвідомлювалося, і покійний М. Бетухів невтомно наголошував та вимагав, щоб українські вчені змагали до якнайвищого рівня і якнайкращої якости у своїй праці, не шкодували на те ні часу, ні енергії, та щоб у своїх дослідах і творах ніколи не спускали з ока рівень знань даного предмету у світі, щоб не „відкривали" вже відоме, не відставали від поступу науки, не замикалися у власному провінційному „ґетто", а щоб мали на меті принести своєю працею користь цілому світовому людству в цілому, і таким чином отже, й власному народові.

Ясна річ — це не легкі завдання, а тим біль

ше — не патетичні деклямації. Це конкретні вимоги самого життя, конкуренції й боротьби за існування. Виконувати такі завдання не під силу багатьом, більшості. Змагати до високого рівня ще не значить завжди його досягати. Але все ж деякі досягнення в УВАН були й є. Із скромности люди, звичайно, ніде не пишуть і не говорять про якість своєї роботи, про її визнання у світі. Так є, що де ріка найглибша, вона шумить найменше. Однак фактом є, що 60-70 відсотків членів УВАН в ЗДА має праці, друковані чужими мовами в американських та европейських видавництвах (решта — мають праці, друковані українською мовою на Україні й на еміґрації). Біля третини членів УВАН пише постійно і часто в різних чужинецьких наукових журналах. Чільні члени УВАН, як М. Ветухів, Ю. Шевельов, Д. Чижевський, Я. Рудницький, В. Тимошенко, С. Тимошенко, О. Грановський, І. Шевченко, С. Крашенніков, Л. Марґоліна, Н. Кордиш-Головко та ін. виступали з доповідями перед світовими та американськими з'їздами науковців своїх фахів. Зокрема, наприклад, покійний М. Ветухів, перший президент УВАН у ЗДА, брав участь у шістьох міжнародніх наукових конґресах у Лондоні, Токіо, Римі, Копенгаґені, Монтреалі та Мюнхені, а С. П. Тимошенко одержав одну з найпочесніших у світі нагород для вчених технічних наук — „Медаль Елліота Крессена" — від Інституту Франкліна в ЗДА. Що членство УВАН в цілому досягає рівня завдань, видно хочби з того, що лише менше 10% членів, — і то із старшої ґенерації, не працюють за своїм фахом в американських установах, а змушені вести досліди самотужки і часто у важких матеріяльних умовах. З-поміж решти десь біля 45% становлять професори та викладачі американських університетів та коледжів, 35% — дослідники в інститутах, лябораторіях та фірмах, а 10% — працівники чільних бібліотек тощо. До речі, ці останні показники свідчать і про те, що майбутнє УВАН у ЗДА досить забезпечене, оскільки її кадри міцно закорінені у своєму становищі в американському суспільстві і порівняльно ще молоді.

Про широкий обсяг і достатньо високий рівень наукової праці УВАН свідчить також той факт, що в її роботі радо беруть участь чужинецькі науковці. За десять років на форумі УВАН чужинецькі вчені виголосили 61 доповідь, а саме: американські вчені — 28, жидівські — 15, білоруські — 6, польські — 3, російські — 3, та вчені турецької, татарської, японської, фінської, чеської й грузинської національностей — по одній доповіді. Більше половини доповідей, що виголошуються і обговорюються на засіданнях УВАН, мають українознавчий характер та українську тематику. Тому й чужинецькі вчені, що вивчають Україну чи її зв'язки із сусідами, ставлять на засіданнях УВАН свої досліди спеціяльно під обговорення українських вчених.

Проф. Олівер І. Фредріксен промовляє на конференції УВАН присвяченій пам'яті М. Грушевського. Конференція відбувалася в грудні 1954 р. у Колюмбійському Університеті для відзначення 200-річчя існування цього університету.

Крім роботи секцій і комісій, дуже важливою формою діяльности УВАН у ЗДА є видання англійською мовою журналу „Аннали Української Вільної Академії Наук у ЗДА". Після 1951 р. вийшло 15 чисел „Анналів", на які склалось три цілі монографії книжкового формату, 11 перекладів українських першоджерел та 83 важливі розвідки й статті, а це 13 авторства чужинецьких вчених, не рахуючи дрібних статтей та рецензій. Дуже ретельно редаґовані, писані найчистійшою англійською мовою й зовнішньо оформлені за зразком головних англо-американських наукових журналів, „Аннали", без сумніву, є найповажнішою публікацією української еміґрації для світу і світ їх так і оцінює, бо вони дорівнюють його вимогам. „Аннали" передплачуються усіма найголовнішими бібліотеками й університетами ЗДА й Канади та майже всіх країн Західньої Европи, а також Ізраелю, Австралії, Нової Зеляндії, Японії, Формози, Маляїв і т. д. Загалом „Аннали" читаються в 44 країнах світу на всіх континентах, а в тому числі передплачуються також бібліотеками Києва, Москви, Тбілісі, Софії та інших міст за „залізною завісою".

За своїм змістом „Аннали" суцільно українознавчі. Але українська тематика викладена в них в такій речевій науковій формі і на такому рівні, що вона сприймається читачем як внесок

Річні збори членів УВАН у 1955 р. сидять зліва направо: чл. — кор. Н. Кордиш-Головко, дійсні члени: К. Косенко, Н. Осадца-Яната, В. Тимошенко, М. Ветухів, Я. Рудницький (президент УВАН у Канаді), Д. Чижевський, Л. Чикаленко, Д. Горняткевич.

до світових знань, чи щонайменше як вислів поважної точки зору, а не як політична агітація й нав'язування йому чийогось суб'єктивного, а то й емоційного погляду на речі. Власне тому, що „Аннали" не носять пропаґандивного характеру, вони є успішні та передплачуються поважними читальнями й книгозбірнями. Світ має з „Анналів" користь, бо вони приносять йому матеріяли й факти, що розширюють його знання про Україну і цілий слов'янський европейський Схід. А таким чином і через посередність цього має користь і українська справа, бо вона стає доступною світові і сприймається ним. Коли ж би, навпаки, „Аннали" не узгляднювали насамперед інтересів світу, не видавалися з розрахунку принести йому користь, а керувалися лише тим, що виглядає в дану хвилину безпосередньо корисним лише для нас самих, то й не цінив би їх світ і не визнавав би. З цього досвіду „Анналів" є дечому повчитись.

„Аннали" зробили цілий ряд важливих внесків до англомовної світової науки рядом своїх статтей, наприклад, з тем української філології і літератури (статті Ю. Шевельова, Д. Чижевського, П. Ковалева, П. Одарченка), української археології (Л. Чикаленко, Н. Кордиш-Головко), візантології (І. Шевченко), історії України (О. Оглоблин, Д. Дорошенко), українського права (А. Яковлів) і т. д. Важливе значення мало поміщення в „Анналах" ряду перекладів українських джерельних матеріялів, що лежать в основі сучасного українського національного руху: концепцій самостійної історії України М. Грушевського та історії української літератури С. Єфремова, української історіографії пера Д. Дорошенка й О. Оглоблина. Кілька чисел „Анналів" вийшли у формі тематичних збірників першоджерельних матеріялів і статтей-розвідок сучасних авторів. Це збірники, присвячені М. Драгоманову, О. Потебні, М. Туган-Барановському, проблематиці Переяславського договору України з Москвою 1654 р. українсько-жидівським відносинам тощо. Наступні два числа „Анналів", що саме зараз опрацьовуються, будуть теж збірниками: предметом одного буде українське мовознавство, а другого — політична історія України під радянською владою, тобто українське совєтознавство.

Найбільшим досі успіхом у світі користується спеціяльне видання „Анналів" 1955 року — велика ілюстрована монографія „Катедра Св. Софії в Києві." Нею зацікавилися широкі наукові та історико-мистецькі кола в світі. Рецензії на це видання з'явилися в літературних додатках до чільних англомовних часописів світу — лондонського „Таймсу", „Нью-Йорк Таймсу", „Нью-Йорк Геральд Трібюн" та фахових археологічних і мистецьких журналах

Але було б помилково думати, що в „Анналах" містяться українознавчі матеріяли невідомі й корисні лише для світу, а відомі для українців. Це зовсім не так. Ряд статтей членів УВАН на чисто українські теми ставить ці теми в зовсім новому насвітленні та подає ряд нових фактів і вислідів досліджень. Таким чином, хоч і англійською мовою, значна частина статтей „Анналів" є внеском також і в українську науку та культуру. Також за посередництвом „Анналів", помістивши в них свої розвідки, деякі чужинецькі автори зробили важливі внески до української науки. Для прикладу можна згадати статтю турецького історика Зекі Веліді Тоґана в ч. 3-4 „Анналів" за 1958 р., який, на підставі досі невідомих турецьких джерел, відкрив новий факт в історії України, що в 1395 році частина її знаходилася під владою узбецьких князів, які прийшли туди на чолі з Тамерланом. Раніше не було відомо, щоб походи Тамерлана сягали до України. Важливим внеском в українську науку слід уважати також статтю-розвідку професора Колюмбійського університету Ф. Фрідмана про історію поселення жидів на Україні, про їх ролю в Київській Русі і т. д., що з'явилася в ч. 1-2 „Анналів" за 1959 рік.

Крім „Анналів" англійською мовою, УВАН також видає літературу й українською мовою. За десять років було видано 25 книжок, збірників та брошур, а серед них такі важливі речі, як нова монументальна „Історія української літератури" Д. Чижевського та першоджерельчі „Статті, листи, документи" С. Петлюри. УВАН також видала й перевидала ряд художніх творів української літератури, як твори М. Куліша, В. Підмогильного, Т. Осьмачки, У. Самчука, Є. Чикаленка та ін.

Про свою діяльність УВАН систематично інформує українську еміґрацію через свій „Бюлетень", що видається періодично. Матеріяли Академії, зокрема нотатки та резюме про її доповіді, постійно друкує коло 30 українських еміґраційних газет у різних країнах.

Але всі ці досягнення й успіхи Академії стали, однак, можливими головно завдяки визнанню і підтримці американського суспільства, а не, як це не прикро стверджувати, української еміґрації. У бюджеті УВАН гроші української громади складають менше 1/5 частини доходів і сягають всього лиш 2-3 тисячі долярів на рік. Це неймовірно малі пожертви, особливо якщо згадати великі розміри нашої еміґрації та ті величезні суми, що нею збираються й витрачуються на цілі, що спалахують і згоряють, як солома, а Україні ніякої реальної користи не приносять. Хоч і прикро, але треба ствердити, що покищо еміґрація ще не зрозуміла, а тому й не оцінила ваги того, що роблять для української справи науковці та як треба найкорисніше витрачати народний гріш, щоб він приносив довготривалі й важливі наслідки.

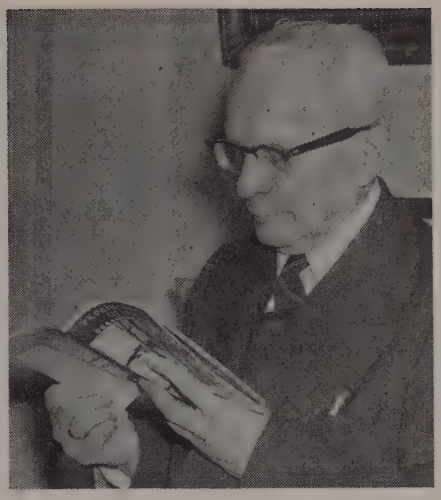

Д. Горняткевич — незмінний віцепрезидент УВАН у ЗДА впродовж десяти років.

Американські вчені кола високо оцінили працю УВАН і підтримали своїми рекомендаціями заяву УВАН до Фундації Форда на виділення стипендії на видання „Анналів". Така стипендія дається Фундацією Форда досі і завдяки їй „Аннали" й існують.

Приділення фордівської стипендії на видання „Анналів" УВАН є почестю й визнанням високої якости української науки. Дехто смів вбачати в отаких стипендіях якусь „політику", чиїсь коньюнктурні заходи, якісь позакулісові розрахунки. Але все це — вигадки. Американські фундації дають гроші всім науковим і культурним установам, що якістю своєї роботи на це заслуговують. Гроші даються лише тоді, коли їх оплачується дати, коли праця, що такими стипендіями фінансується, приносить американській і світовій науці конкретну користь, розширюючи межі людських знань. Американські вчені кола оцінюють, що матеріяли й факти, які приносять їм „Аннали" УВАН, є високоякісними й потрібними для них, а тому вони й рекомендують Фундації Форда підтримувати видання „Анналів".

Але те, що фундація Форда приділяє для „Анналів" УВАН щорічну стипендію, ще не значить, що УВАН матеріяльно цілком забезпечена і не потребує допомоги. Американці дають гроші лише на те, що їм корисне, на

саме лиш видання „Анналів" англійською мовою, і більше ні на що. На інші видання, зокрема українською мовою, повинна б дати гроші сама українська громада. Як відомо, в цілому світі культура й наука ніколи не бували прибутковими, самовистачальними, а завжди й усюди насамперед розвивалися завдяки субсидіям меценатів, урядів та самопожертвами самих науковців і культурних діячів. Якби Т. Шевченка не було викуплено з кріпацтва, українська культура не мала б його генія. Вакцина доктора Солка, що ось в наші дні звільнила світ від дитячого паралічу, була винайдена завдяки десятицентовим пожертвам американського народу. Тимбільше українська наука в умовах еміґрації не може існувати без субсидій і пожертв!

І при цьому слід наголосити ще таке. Коли йде мова про те, що Академії потрібні гроші, мусить бути недвозначно ясно, що гроші ці потрібні не на утримання когось чи чогось, а на цілком продуктивні, конкретні речі, на видання вже готових, написаних книжок наших вчених, на видання збірників готових матеріялів і документів, на критично необхідне зараз придбання більшого помешкання для бібліотеки, архіву і музею Академії, на видання українською мовою квартального суспільствознавчого та українознавчого журналу тощо. Треба мати на увазі, що в УВАН тепер є лише один постійно платний урядовець, що працює повний час у канцелярії та відає експедицією „Анналів". Члени УВАН, як було зазначено вище, в абсолютній більшості особисто матеріяльно забезпечені і працюють за фахом в американських установах. Для УВАН вони віддають свою працю й знання зовсім безплатно, чисто на користь українському суспільству й його справі. Отже, коли до УВАН впливають гроші від еміґрації, чи через членство еміґрантів у Фундації УВАН, де вони сплачують реґулярно щорічний внесок ,чи шляхом одноразових пожертв (які вільно відписувати із суми федеральних податків при кінці року), чи навіть записом на Академію спадщини по собі — ці гроші йдуть на цілком продуктивні цілі, що приносять Україні довготривалу й міцну користь. Видання УВАН не тільки читаються побіжно сучасними передплатниками в світі, не тільки їх інформують про українські справи, але й залишаються на полицях бібліотек для прийдешніх поколінь, для майбутньої історії, і таким чином, цеглинка по цеглинці, складаються в будову національного існування й зростання України в світі. Допомагати в цьому будівництві в сучасних умовах існування нашої еміґрації, значить допомагати Україні в найреальніший і найконкретніший спосіб. Справді бо: „Краще засвітити хоч одну свічку, ніж нарікати на темноту"!

Одначе існує в роботі УВАН і чимало перешкод. Це видно хочби й на прикладі бібліотеки, архіву й музею УВАН. У них нагромадились величезні українські цінності — комплекти книжок, журналів і газет антикварної вартости (наприклад, газети УНР, газети окремих українських таборів у Німеччині, тощо), цінні архіви, як, напр., О. Скорописа-Йолтуховського, Є. Архипенка чи Я. Чижа, такі понад вартісні матеріяли, як оригінальні автографи Т. Шевченка й П. Куліша і ін. Щороку бібліотека та архів УВАН збільшується понад 20,000 примірників видань, документів та матеріялів. Отже, все це велике досягнення. Але всі ці речі згромаджуються в двох заповнених вже до стелі кімнатах, в яких місця стає все менше і менше, а користуватися тими матеріялами для дослідників вже майже зовсім неможливо, бо до них не можна дібратися. Іншими словами для УВАН критично потрібно нового, більшого приміщення, але грошей на нього не вистачає.

Не можна також задовольнятися тим, що УВАН видає тепер лише по дві книжки „Анналів" на рік. В Академії є досить готового матеріялу й досить фахових сил, що могли б створити новий матеріял на поширення „Анналів" до чотирьох видань на рік. Також можна й потрібно б створити поважний квартальник українською мовою, що містив би найкращі доповіді, що виголошуються в Академії, а з решти робив би принаймні реферативні резюме. Але сьогодні і в Києві немає одного поважного суспілствознавчого наукового журналу, і така конкуренція еміґрації з Києвом могла б дати дуже корисні для України наслідки. Але й це можливо здійснити лише при умові, що на те були б гроші.

Доречно буде зробити на цьому місці і таке маленьке попередження. Хоч американські кола й меценати підтримують видання „Анналів", не може бути цілковитої певности, що така підтримка буде безперервною. Не може бути сумніву, що американське суспільство уважно слідкує за тим, як і наскільки робота УВАН підтримується самою українською еміґрацією. Не тільки по якості й рівневі роботи українських науковців судить світ про те, н

якому щаблі розвитку стоїть українська нація, а, отже, й наскільки поважними є її домагання, а й по тому, як і наскільки ця робота підтримується українською громадськістю, тобто, чи не є українські науковці невеличкою й незначною меншістю, що одна доросла до рівня завдань, а українська громада в цілому ще від рівня завдань відстає й вимог світу до себе не розуміє. Якщо б українська еміґрація дала підстави для стверджуючої відповіді на отаке запитання до неї, наслідки не тільки для української науки, а й для української політичної справи вийшли б сумні.

Адже провідні американські й міжнародні наукові кола, що з часто вирішальними дорадниками в політичних рішеннях своїх урядів, добре розуміють, які завдання стоять перед українськими науковими, культурними і взагалі інтелектуальними силами еміґрації. Вони знають, що завдання цих українських сил переконати світ, що українська нація доросла до самостійности— довести раціональними арґументами й конкретними досягненнями, а не емоційними деклярацією „хочу", що українці „можуть" дати світові, якщо світ допоможе їй вільно розвиватися. Розуміють вони й те, які б могли бути важливі наслідки від конкуренції вільної української науки за кордоном з поневоленою наукою на Україні, особливо й насамперед в ділянці суспільних, гуманітарних наук, які від 1929 р. в УССР майже цілком знищені. Але вони задумуються і слідкують за тим, чи й ціла українська громада розуміє й знає ці завдання і чи все вона робить, що в її силах, щоб їх хоч частково виконувати.

Покищо, правда, відповідь на ці запитання можна закінчити на оптимістичній ноті. За минулих десять років УВАН здавала іспит зрілости і з повним успіхом, а ще порівняльно недостатню підтримку її праці зі сторони еміґрації можна потрактувати як період, необхідний для усвідомлення й зрозуміння. Як покищо розуміє й дивиться американська громадськість на діяльність і цілі УВАН, можна судити по наступній цитаті з промови професора Філіпа Е. Мозлі, директора Дослідів Ради Зовнішніх Відносин (головної дорадчої установи зовнішньої політики ЗДА) та відомого знавця справ Сходу Европи й СССР, промови, яку він виголосив на конференції УВАН на пошану її покійного першого президента М. Ветухова. Говорячи про керівництво М. Ветухова Академією, проф. Мозлі відзначив:

Двома його провідними стремліннями були пристрасть до наукової правди, якої можна досягти лише через вільну співпрацю необплутаних мозків, збагачених безперешкодними зв'язками іншими науковцями в цілому світі, та палке бажання бачити Україну в повноправній, почесній і творчій ролі між народами світу. Цієї ролі, він завжди наголошував, Україна зможе досягнути лише в умовах свободи. А тому він віддавав усю свою енергію і всі свої зусилля на те, щоб показати світові, що та частина українського народу, що живе й працює у вільному світі, здатна і хоче показати приклад тих великих вартостей і досягнень, які талановитий український народ міг би дати людству, як би був цілковито вільним.

Професор Інстанбульського Університету Зекі Веліді Тоган після своєї доповіді в УВАН розмовляє з М. Ветуховим. Квітень 1958 р.

Не треба, мабуть, казати, що це є цілком правильне зрозуміння стремлінь і цілей, до яких вів Українську Вільну Академію Наук останні десять років Михайло Олексійович Ветухів і до яких Академія продовжує йти після нього. Не треба, очевидно, й наголошувати того, що в цих словах проф. Мозлі одночасно зформульоване й конкретне завдання, яке американська й світова наукова й громадсько-політична думка ставить перед УВАН і перед українською еміґрацією. Це повинно бути зрозумілим для кожного.

Всеволод Голубничий,
Старший нуковий співробітник УВАН, секретар Комісії для вивчення пореволюційної України й СССР.

ПОЗА РЕДАКЦІЄЮ „ОВИДУ" *)

Шевченківська Сесія УВАН у Канаді

Дванадцята з черги Шевченківська Сесія УВАН у Канаді відбулася 13 березня 1960 р. у Вінніпезі. Сесія пройшла з повним успіхом. У залі Народнього Дому, виповненій добірною публікою, між приявними були священики, представники нашої преси, визначні громадяни, а між ними також представник Білоруського Інституту в Нью-Йорку п. Міокла Сільванович. Головна стіна залі була удекорована великим портретом Тараса Шевченка роботи проф. К. Антонович. Портрет уміщено на українському килимі. На двох столах була гарно розложена виставка всіх видань „Кобзаря".

За президіяльним столом засідала Управа УВАН і почесні гості, яким на цю Сесію признано грамоти-відзначення за їх працю.

Сесію відкрив містоголова д-р М. Мандрика. Привітавши присутніх та підкресливши урочистість цієї Сесії з усіми академічними атрибутами, попросив присутніх вшанувати папам'ять померлих членів УВАН, а саме сл. п. проф. О. Шульгина і проф. А. Коцевелова.

Після цього голова УВАН проф. д-р Яр. Рудницький, пояснюючи програму Сесії, підкреслив заслуги відзначених діячів і вручив їм грамоти, що їх дістали: мґр. В. Кисілевська (музика), О. Івах (піонерсько-літературна діяльність із нагоди 60-ліття), М. Лучкович (культурно-громадська праця) і ред. М. Денисюк (видавнича праця). Приявні з відзначених подякували за признання, а публіка нагородила їх рясними оплесками. За неприсутнього М. Лучковича з Едмонтону його листа відчитав директор Українського Народнього Дому п. Іван Трач та дякувала його сестра п. Новак. Ред. Денисюк у своєму слові, дякуючи за грамоту УВАН, вшанував визначних українських видавців, що від них засвоїв собі видавничу професію.

Після цеї урочистої частини Сесії було виголошено дві доповіді:

1) Проф. д-р Ярослав Рудницький — „До історії видань „Кобзаря", в якій він, між інш., подав критичну аналізу всіх дотеперішніх видань „Кобзаря" від 1840 року починаючи.

2) Ред. Микола Денисюк — „Повне видання творів Тараса Шевченка Українського Наукового Інституту Варшава-Львів та його друге доповнене видання на еміґрації в Чікаґо".

Перед другою доповіддю секретар УВАН проф. М. Боровський представив прелеґента ред. М. Денисюка присутнім, накресливши шлях його видавничої діяльности впродовж 20 років в Кракові, Львові, Інсбруці, Буенос Айресі і Чікаґо. За цей час п. Денисюк видав цілу низку оригінальних творів з українсько літератури та перекладів чужих письменників а останньо видав монументальний історично літературний твір Б. Лепкого „Трилогію Мазепа" в шести томах та закінчує друк згаданого вище повного видання творів Тараса Шевченка. Крім цього видає вже 11 років ілюстрований місячний журнал „Овид".

На закінчення з признанням треба відмітити ініціятиву, що вже ввійшла в традицію УВАН у Канаді відзначування грамотами не раз скромних і тихих, але діяльних працівників на різних ділянках української культури. Ці грамоти видає УВАН на своїх урочистих щорічних шевченківських сесіях. Ця благородна традиція УВАН втішається популярністю і признанням серед українського громадянства.

М.Подоляк

„Свобода" Джерзі Сіті.

Видавець д-р Ігор Федів

(гляди подяка для УВАН у Канаді на 21-ій стор)

*) Замість власного репортажу із побуту у Вінніпезі, подаємо пресові звідомлення.

ПОДЯКА ДЛЯ УВАН У КАНАДІ

Вельмишановний Пане Голово!

Хвальна Управо!

Із правдивим зворушенням приймаю від Вас грамоту - відзначення. Уважаю для себе великою честю бути відзначеним Українською Вільною Академією Наук у Канаді за скромну видавничу діяльність. Проте це признання можу прийняти під моєю адресою символічно.

Признання за впровадження мене у світ української книжкової культури належиться моїм Батькам і найближчій родині, любителям української книжки. Признання за підготову мене до професії видавця належиться найвидатнішим українським видавцям нашої доби, що в них я вишколювався, а ними були: після найближчої родини найбільший мій добродій і опікун проф. д-р Ігор Федів, найкращий український видавець, естет і спеціяліст оформлення і реалізації монументальних видань, сл. п. проф. д-р Євген Юліян Пеленський, видавець з великим діяпазоном ідей в організації видавництва й добору видавничої програми, і Іван Тиктор, неперевершений український видавець великого формату. Крім цієї великої трійки наших видавців, у формуванні моєї видавничої професії були причасними: Василь Микитчук, видавець Української Загальної Енциклопедії, Петро Постолюк, теперішній видавець — завідуючий в Українському Народньому Союзі, і Остап Олесницький, що з ним ми спільно ставили перші кроки в видавничо-книгарській праці. Признання за теперішні успіхи видавництва належиться не формальному, але фактичному менаджерові - адміністративному керівникові видавництва Анні Садовській - Денисюк, що впродовж багатьох років своїм великим фінансово-адміністративним досвідом і всеціло відданою працею спричинилася до його розвитку. Тому цю грамоту-відзначення УВАН приймаю посередньо для всіх вичислених сил учасників моєї видавничої праці і для численних моїх співробітників у всіх етапах на різних місцях моєї видавничої діяльности.

Анна Садовська-Денисюк адміністративно-фінансовий керівник нашого видавництва.

При цій нагоді такого високого відзначення почуваюся до милого обов'язку згадати і інших діючих тепер наших видавців, що своєю повної посвяти видавничою діяльністю збагачують скарби української видавничої культури. На мою скромну думку, на особливу увагу заслуговують видавці і видавництва: Олександер Балинський („Книгоспілка", Нью-Йорк), Ольга Войценко, („Тризуб", Вінніпеґ), Петро Волиняк („Нові Дні", Торонто), Микола Колянківський („Ми і Світ", Торонто), Ісидор Кравець („Перемога", Буенос-Айрес), Богдан Романенчук („Київ", Філадельфія), Юліян Середяк (В-во Ю. Середяка, Буенос-Айрес) і інші.

Дякуючи найсердечніше за грамоту, можу лише запевнити, що в міру змоги буду й надалі старатися своєю скромною працею причинитися до розвитку українського друкованого слова.

Микола Денисюк

ДИСКУСІЙНИЙ ВЕЧІР У ВІННІПЕЗІ

Дня 14 березня ц. р. в Українському Народньому Домі заходами УВАН і Літературно-Мистецького Клюбу у Вінніпезі відбулась імпреза, що заслуговує на відмічення. Гостем і доповідачем на цім вечорі був редактор і видавець М. Денисюк з Чікаґо.

Імпрезу відкрив предсідник сходин інж. В. Мартинець. Привітавши присутніх, попросив до слова М. Денисюка. Тема доповіді гостя була: „Українська дійсність і можливості української книжкової продукції„. Доповідач, насвітлюючи напрямні своєї видавничої діяльности на тлі української дійсности, уважає, що ця дійсність не є в загальному така як ми її часто оцінюємо. Він підкреслив,що ми в кожному відношенні виявляємо дуже багато зусиль для збереження нашого національного потенціялу. Якщо йде про український полі-

тичний сектор, то наші політичні організації на його думку, крім деяких недотягнень, виконують важливу функцію в мобілізації української еміґрації. З цього його переконання випливає також, так би мовити, політична лінія журналу „ОВИД", що його він редагує і видає. „Овид" не тільки що не дискредитує політичних середовищ, але навпаки, причинюється до популяризації їх діячів та діяльности їх середовищ, подібно, як це ми зустрічаємо в чужомовних журналах. Проте не політичний бік справи є вирішальний у долі журналу, але його широкий засяг безстороннього охоплювання проблем нашого національного життя. Що ж до малої почитности друкованого слова, прелеґент не вважає, що в цьому є вина виключно по боці читача, бо є ще й інші причини: 1) Не всі твори й видання стоять на відповідному рівні як щодо редакції, так і змісту та оформлення. 2) Брак кваліфікованого продавця книжок. 3) Брак належної уваги до наших видань з боку нашої преси. 4) Майже цілковитий брак літературної критики і т. д.

Все ж таки, твердить п. ред. Денисюк, є деякі видання, що втішаються популярністю читачів і їх продаж є цілком задовільний. Ред. Денисюк відкидає різні обвинувачення в сторону українського читача, які часом доходять до абсурду, напр., начеб то лише 90 осіб на цілу Канаду і Америку купувало книжки, коли з видань його видавництва продано лише в минулому році понад 2 тисячі комплектів Трилогії Мазепи, Б. Лепкого (по 6 томів), понад 1 тисячу творів Т. Шевченка (6 з 14 томів вже вийшло) та інші книжки. Всього понад 20,000 томів.

По закінченні реферату предсідник відкрив дискусію, що була досить жива і ділова. В ній прийняло участь доволі осіб: інж. В. Мартинець, інж. Качор, проф. Я. Рудницький, п. Молодожанін, п. Р. Коваль, п. Гнатів, п-і Беднарська та інші. В дискусії порушено такі головніші питання: а) Занепад українського книгарства, б) потребу планового продажу книжок включно з створенням відповідної центральної аґенції, в) потребу наладнати продаж книжок до різних своїх і чужих бібліотек, які мусять купувати і наші книжки, якщо на них є замовлення, г) потребу видавати що річно бібліографію українських видань в англійській мові, ґ)потребу видавати в ювілейному році двомовну монографію Т. Шевченка з репродукцією його малярських творів, яких сьогодні нараховується коло 800 штук, д)приділити особливу увагу мовній редакції друкованих творів ітд. Окремо було порушено питання від представників преси (інж. Мартинець) щодо рецензування творів авторів. Ця справа є нелегка і дразлива, особливо у деяких наших авторів, бо у випадку критичного розбору твору часто критик, редактор часопис падуть жертвою гніву авторів.

Загально імпреза пройшла дуже річево та залишила відрадне враження.

М. Боровський

„Новий Шлях" Вінніпеґ.

ЗАМІСТЬ $38.90 ЛИШЕ $33.90

22 дотепер видані книжки в твердій оправі з позолоченням комплект видань Видавництва Миколи Денисюка

Ярослав Ґерус

Мистецтво як засіб пропаґанди Москви

(З приводу фільма The Journey)

Хоч фільм „The Journey" висвітлюється вже впродовж довгого часу на екранах наших кінотеатрів, я допіру недавно його побачив. Оглянувши цю кінокартину, я почав шукати рецензій та критик на нього. Перечитавши декілька таких оцінок, я немало здивувався. Я не міг відповісти собі на питання: чи люди, що ті рецензії писали, свідомо так нещиро висловлюються про цей фільм, чи справді так мало вони в ньому бачили...

У чому ж справа?

Всі ми знаємо, в якому відношенню стоїмо до СССР. Стан „холодної війни" триває вже понад 10 років, і не знати, коли він закінчиться. До „гарячої війни" не приходить, і, правдоподібно, не прийде з уваги на можливість ґльобального знищення, якого всі однаково бояться. Але до якогось висліду мусить колись таки прийти! І в цій „холодній" війні мусить колись хтось перемогти! І кожен знає, що напевно переможе в ній та сторона, яка найкраще зуміє використати ті козирі, що має їх у своїх руках, та яка потрапить вибити з рук ворога його атути.

Годі в межах журнальної статті перелічувати всі засоби, що ними розпоряджають обидві воюючі сторони. Я хочу тут звернути увагу тільки на один з них, яким наш ворог дуже спритно і вміло орудує, а який ми чогось, як бачиться, цілком легковажимо. Цим ворожим козиром, який маю тут на думці, є з'єднування для себе симпатії світу за допомогою мистецтва. Життьова практика виявила, що мистецькими засобами можна інколи успішніше переконувати, аніж чисто розумовими аргументами. Мистецтво ж бо діє не на розум, а тільки на почуття людини. Щоб когось розумово переконати, треба орудувати конкретними фактами. При вживанні засобів мистецтва справа інша. Тут треба тільки добре вміти грати на скалі людських почуттів! У таких справах, на які розум напевно дав би заперечну відповідь.

Щоб нормальною дорогою приєднати собі прихильників світу, Москва мусіла б обов'язково сповнити такі дві основні вимоги, які до неї ставить вільний світ: поперше, вона мусіла б звільнити з-під своєї влади всі поневолені народи, а подруге, змінити свою диктаторсько-терористичну систему правління, що заперечує свободу та гідність людини. Москалі цього зробити не хочуть. Чому не хочуть, ми це знаємо: вони прагнуть миру не для рівнорядного співжиття з іншими народами, а тільки такого миру, де вони б диктували усім народам, а всі їх слухали б.

Але приєднати собі прихильність світу вони таки хочуть! Не тяжко здогадатися, для чого це їм потрібне. Кожному відомо, що ніяка пропаґанда не сприйметься у такому середовищі, де немає симпатії для того, хто цю пропаґанду ширить. Москалі це теж добре знають і, відповідно до того, діють. Не хочучи випускати із своїх рук загарбаних земель та зміцнювати свою експлуатаційну систему правління, вони, щоб, усе таки, приєднати для себе прихильність світу, користуються іншими засобами. Власне, засобами мистецтва, які їм, порівняльно, мало коштують, а яких ефект є кольосальний! Про їхні успіхи на цьому полі говорять найкраще виступи їхніх мистецьких груп у нашій країні та в інших країнах вільного світу. Така коротка фраза, як: „Ох, яке це гарне!" це не отакий собі простий вигук! Ні, це є вияв цілої низки, цілого комплексу почуттів! Очевидно, почуттів найбільше позитивних для того, на чию адресу їх вимовлено! І такі почуття не гинуть, не пропадають! Ні! Вони живуть далі, вони поширюються, вони діють навіть на тих, що не були учасниками даної імпрези.

Оце власне і є той ворожий козир, отой їх спосіб з'єднування собі приятелів у світі! Що москалі так діють, нема чого дивуватися. Це один з їхніх засобів у цій холодній війні проти нас, і з цієї точки погляду все, в порядку.

Але на мою думку, не в порядку те, коли ми, на нашій землі, нашими руками, нашими гріш-ми і нашими мистецькими силами допомагаємо ворогові в досяганні наміченої ним мети! А власне, щось таке тепер у нас діється! Власне, така думка мимохіть насувається, коли оглядається деякі фільми нашої недавньої продукції!

Я хочу звернути увагу на один з них, а саме на фільм „Да Джорней". Присвячую йому особливу увагу поперше тому, що це найновіший продукт цієї категорії москвофільких фільмів, а подруге тому, що його мистецькі вальори особливо високі. Імена його проду-

центів (Метро-Ґолдвин Мейер), режисера (Анатоль Літвак) та акторів, які в ньому виступають (Дебора Керр та Юлл Бренер), говорять самі за себе та згори ґарантують першоякісне виконня того, що задумав автор, чи автори цієї кінокартини. Мистецька правда цього фільма, тобто все те, про що згідно із своїми думками, хоче переконати глядачів автор за допомогою мистецьких засобів, все те тут ясне, виразне, переконливе.

Отже, візьмім до уваги в першу чергу героя, тобто основну постать фільма. Є ним большевицький майор пограничної сторожі, по національності москаль. Його ролю грає наш першоякісний, недавно нагороджений „оскаром", актор Юл Бренер. Ця постать наскрізь позитивна. Але це не є отакий собі, самими тільки „плюсами", самими тільки добрими прикметами наладований, позитивний герой якоїсь дешевої, сантиментально-моралізуючої повісти. Ні! Автор цього фільма задобре розуміється на мистецтві, щоб таке робити. Він добре знає, що самого цукру ніхто не хоче їсти! Такі „герої" не життьові, не переконливі, і вони нікого „не беруть". Ні, герой цього фільма не такий! Той большевицький офіцер — це правдива, щира, жива людина, не тільки з добрими, але й з лихими притаманностями. Але... Так, тут, власне, є одне важливе „ але". Всі ці, ніби лихі, ніби погані прикмети героя фільма показані тут так, що вони йому не тільки не шкодять, а навпаки, роблять його інтересним, багатогранним та в результаті вивищують його!

Ось декілька зразків: ми, наприклад, бачимо, що „товариш майор" любить собі випити. Робить це зчаста і в немалих скількостях. Він п'є не калішками, а склянками! Але, що ми бачимо? Він, хоч як багато п'є, хоч навіть і вп'ється, ніколи не робить нічого поганого, нічого такого, що могло б зразити до нього глядача! Бачачи таке, кожен мимохіть мусить подумати: ця людина висококультурна, коли вона, навіть у п'яному стані, так гарно себе веде! Отже, в результаті виходить таке, що ота сама по собі погана прикмета пиянства, замість знецінювати, вивищує цього москаля в очах глядача!

Або таке: майор, людина здорова, темпераментна і любить жінок. Але він і в цьому відношенні ніколи не переступає меж пристойности. Хоч має силу, як фізичну, так і з титулу свого службового становища, він ніколи тієї сили не надуживає і ніколи не дозволяє собі на якесь грубіянство. І знову глядач мусить подивляти високу культуру та добре виховання москаля - джентелмена.

Далі: герой фільма строгий службовець. В загальному суворих службовців не дуже люблять. Але той „русский майор" при всій своїй обов'язковості гострого службовця має також і... серце. Добре, спочутливе для людського горя серце... Він не тільки словами говорить про своє і своїх людей спочуття для нещасних мадярів, але й ділами, вчинками підтверджує оцю свою добросердечність. Візьмім для прикладу сцену з пістолем: помагаючи пораненому мадярові напитися води, він спостерігає у нього під подушкою пістоль. Обов'язковість службовця наказує йому цей пістоль забрати. І він його бере. Але, як бере? Бере його неспостережно, так, що ранений не помічає цього! Чому він так робить?... Бо так каже йому його добре серце... Щоб не вразити хворого, щоб він не перелякався, щоб це не пошкодило йому в його і так уже надірваному здоров'ї..

Далі: дозволяє мадярові й англійці, яка ним опікується, втікати! Ще й пістоль на дорогу дає. Він, правда, пізніше придержує їх. Але до цього примушує його службовий обов'язок, того він далі прихильний до мадяра. Ми бачимо, як він з самаритянською печаливістю втирає йому з чола піт підчас операції плеча... А вже вершком отієї його добросердечности є те, що він, наражаючи власну кар'єру, а може й життя, вдруге звільняє мадяра і дозволяє йому втекти разом з його опікункою, в яку він сам, до речі, закоханий! Яка шляхетність, яка великодушність, яка правдиво християнська любов ближнього у того репрезентанта богохульної країни!... Такі ідеальні типи урядовців не трапляються, здається, навіть серед найкультурніших народів світу. А він, власне, є такий! Він, той русский майор, той стовідсотковий джентелмен, якого поведінки не посоромився б жоден англійський лорд!

Так виглядає у цьому фільмі тип москаля. Якогось іншого персонажу, з іншими прикметами характеру у фільмі не показано, отже глядач мусить приймати ту мистецьку правду, яка там є, тобто мусить думати, що всі москалі є власне такі , як той репрезентований в ньому символічний тип.

А як зображено в цьому фільмі західній світ? Отже, можна сказати, що він тут справді такий, як його в своїй пропаґанді називають большевики: гнилий, нікчемний! Репрезетанти того західнього світу ради своїх шкурних інтересів спосібні на всякі свинства! Щоб не наразитися на проволоку свого виїзду, вони хочуть видати в руки большевиків оборонця волі, мадярського повстанця! Ще й пораненого! До цього, правда, не приходить, але це рішення, так мовити „висить на волосинці".

Про це вони цілком поважно дискутують! З тих же самих шкурних мотивів вони моральною пресією змушують порядну жінку віддатися москалеві! „Шляхетний" большевицький майор, очевидно, відкидає таку шляхенту пропозицію і в результаті висміває її! Справді, який вирафінований глум над західнім світом!

Далі: хоч цей західній світ репрезентований у фільмі кількадцятьма персонажами, проте немає між ними ані одного типа, який міг би чимнебудь заімпонувати глядачеві. Всі вони нічого іншого не вміють, як тільки підкорятися наказам москаля, боятися його та тремтіти за свою шкуру. Не видно тут ніякої спроби протесту, ніякого намагання визволитися. Одну спробу втечі робить, правда, але цілком на власну руку, без якогонебудь порозуміння з іншими, опікунка раненого мадяра. Але ця її, до речі, цілком невдала спроба не має на меті показати якесь її геройство, а тільки експонує добрі прикмети русского майора: його згадувану вже раніше обов'язковість, як службовця, та доброзичливість, як людини.

А як зображені тут мадяри, тобто повстанці, оті оборонці волі? Їм, правда, безпосередньо, не причеплено нічого поганого. Нічого поганого на них у цьому фільмі не кажеться, усі їх вчинки тут логічно виправдані. Але... Так, власне, знову оте „але"... Всі ті їх, хоч розумово й виправдані вчинки, викликають у глядача несмак. Візьмім до уваги хоч би першу сцену, де вони виступають перед глядачем, оту їх контролю пасажирів автобуса. Большевики, коли дещо раніше робили таку перевірку, робили це цілком поверховно. Отак перерахували, скільки є всіх пасажирів в автобусі, порівняли цю цифру з цифрою виписаною на перепустці їхньої команди і, побачивши, що ці цифри покриваються, дозволили всім їхати далі. Мадярська контроля не така: повстанці перевіряють пашпорт кожного пасажира зокрема! І глядач мимохіть побоюється чи не виникне тут якесь трагічне непорозуміння. Чи, побачивши у пораненого мадяра фальшивий пашпорт, його брати несвідомо не зроблять якоїсь трагічної дурниці.

У другій сцені, коли знову повстанці виступають, вони знову не викликають ніякої симпатії глядача. Навпаки, вони своєю стріляниною каламутять гарний настрій при вечері, яку влаштував „товариш майор" для своїх заграничних гостей! Кінцевий вислід тієї сцени такий, що гості майора, тобто представники західнього світу, страшенно перелякані тією пальбою, вони, значить, боягузи! Відважний русский майор із своїми колеґами сміливо вибігають надвір. (Яке геройство!) Повстанці, попобачивши їх, утікають. Москалі, не віддавши ні одного стрілу, самою тільки появою, проганяють їх! Справді, яка глибоко „виховна" картина для майбутнього вояка, якщо б нам колись довелось таки воювати з Москвою!

У третій сцені свого виступу повстанці стріляють до майора, коли він на коні вертається до своєї кватири. Але... „нещасливим збігом обставин" вони не попадають у нього, а тільки в його чудового коня, і важко ранять бідне сотворіння... І знову ніяка користь для них, а тільки великий несмак у глядача та мимовільна нехіть до тих нездар, що ніби беруться обороняти свободу, а добре стріляти не вміють.

Ну й врешті кінцева сцена фільма: повстанці вбивають майора, який, власне, тільки привіз до границі своїм автом раненого мадяра, і гарно з ним розпращавшись, дозволив йому перейти на другу сторону бар'єри! Це вже справді вершина несмаку, на яку, правда, звернули увагу й деякі інші критики цього фільма.

Отак виглядає мистецька правда фільма „Да Джорней". Висновки з цієї „правди" такі, що москалі добрі, порядні, характерні та очайдушно відважні люди, а всі інші не такі...

УВАГА! УВАГА!

СЛУХАЙТЕ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКУ РАДІОПЕРЕДАЧУ В ЧІКАҐО

кожної суботи від год. 2 — 2.30 по полудні
на радіовисильні W O P A 1490 AM or 102,3 FM
якої дикторами є: М. Сливка і М. Павликович

У програмі: Політичний огляд подій з коментарами, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині, оголошення купців і промисловців, музичні авдиції і т. п.

У справі замовлень оголошень і побажань звертатися на адресу:

Марія Сливка
2201 W. Rice St.
Chicago 22, Ill.
Phone: HU 6 3705

М. Павликович
2300 W. Superior St.
Chicago 12, Ill.
Phone: BR 8 1033

Ґреґор фон Ріццоні

Адам і Ева

Відомо, що Бог сотворив Еву з Адамового ребра, але менше відомо, як і чому це сталося.

А сталося це на прохання Адама. Коли він трохи розглянувся по Божому світі і з радістю знайшов свої іграшки: коня, пса та малу кузню, він щез Богові з очей, бо ніколи не засиджувався довго на одному місці, а вештався всюди і все оглядав. Проходив час і оклики подиву та захоплення, які давали Богові знати, де більш-менш Адам знаходиться, ставали рідшими і врешті цілком замовкли. Коли ж мовчанка продовжувалася, Бог розшукав Адама, щоб переконатись, як йому поводиться.

— Добре, — сказав Адам, рисуючи щось пальцем ноги в піску. — Все таке гарне. Я маю дуже багато розваг, але...

— Але? — здивувався Бог.

Адам звів очі вгору.

— Я скучаю, — сказав він. — Чи не можеш Ти сотворити мені якого приятеля?

— Як це буде чоловік, ти посваришся з ним, — сказав Бог. — Ти б мусів з ним усім ділитися.

— Чи це дуже важко зробити жінку? — запитав Адам.

Перед сотворенням Адама Бог робив уже одну пробу. З того самого матеріялу, з якого пізніше сотворив Адама, Він зформував постать жінки та вдихнув у неї життя і почування, волю і характер, розум і душу. Але ця річ якось не вдавалась Богові, бо постать впала й розбилася на тисячі черепків. А тому, що в кожній цій частині вже знаходилося життя і багато жіночости, світ наповнився всякими частинками й половинками. Коротко, з тих черепків постало багато неспокійних духів, демонів та малих чортенят. Але Бог пробував далі і сотворив Адама, що цим разом добре вдалося. Коли ж тепер Він хотів сотворити для Адама приятельку, ствердив, що матеріял вичерпався.

— Чи не можеш Ти взяти шматок мого тіла? — спитав Адам. — Я радо пожертвую, щоб тільки не бути довше самітним.

— А щоб ти дав? — запитав Бог.

Адам замислився.

— Серце — ні. Вона була б неспокійна; чоло — буде горда; очі — запуста; уста — буде забагато говорити; руки — працюватиме надто; ноги — зашвидка...

Адам безрадно розвів руками.

— Що ще лишається? — запитав він Бога.

— О, ще багато. Але як було б, скажімо з ребром?

— Добре, — погодився Адам, — візьми ребро.Хай вона буде з скромної частини, а коли сотвориш, накажи їй: „Будь скромна!"

Але світ був ще молодий і свіжий, а Бог н любив недосконалости. Коли він щось тво рив, тоді ставав, так би мовити, — поетом Отже, маючи перед собою Адамове голе реб ро, Він узяв круглість та повноту місяця і об клав ним це ребро, додав стрункість ластівк і гнучкість лози, ворушкість листків у ніч ному вітрі, ніжність ранньої роси, полохливіст птахів та в'юнкість ліян. Опісля Він зміша це все разом і дав новому твориву: чоло, я покритий інеєм ставок, ніс, як келіх квітки уста, як подарунок у червоному папері, руки як вужі, пальці, як стовпні квіток, хребет, я у тигра, і бедра — як доспіла грушка. Кол закінчив працю, дав її Адамові. Адам узяв з собою і знову його радісні оклики просл вляли Божий світ.

Але за кілька днів він прийшов до Бога.

— Чи не можеш Ти забрати її від мене? - запитав він несміливо. — Я не можу з не витримати. Вона ні на хвилинку не залишає м не самого і мучить мене своїми питаннями т забаганками. Вона завжди бажає іншого, ні я, і не є доброю приятелькою, бо клопочетьс всім іншим, лише не мною.

Бог забрав Еву геть.

Після трьох днів Адам знову прийшов д свого Творця.

— Поверни її мені знову, — попросив він. - Я скучаю за нею. Як подумаю, що я назавжд мусів би бути без неї, без її зідхань та соло ких примх, стаю сумним.

Бог віддав йому Еву.

Цього ж самого дня Адам прибіг знову.

— Це страшне, — крикнув він, — я не мож з нею жити. Але й без неї ще важче.

— Я не поможу тобі. Мусиш дати собі са раду. Зроби її слухняною, щоб вона без з перечення робила те, що схочеш, або позвол хай вона панує над тобою і не нарікай на примхи. Це дві єдині можливості. В кожном разі Мене лиши в спокою.

Адам сумно повернувся до своєї жінки.

— Шкода, — сказав він. — Було так гарно, як довго тебе не було тут, але, може, й ні, бо мені часом здається, що мені чогось завжди бракувало, а це якраз тебе. Не знаю, що про це думати.

— Зі мною те саме, — відповіла Ева. — Люблю тебе, бо ти сильний і відважний, а рівночасно маю бажання перемогти тебе.

Адам кивнув сумно головою.

— При тому я теж нещаслива через тебе, — сказала тихенько Ева. — Бо що б зі мною було, коли б не було твоєї опіки й допомоги? Ми, бач, є дві частинки однієї цілости і кожне для себе є тільки половинкою.

— Можливо, — погодився Адам. — Так, як частинка тієї жінки, яку Бог сотворив скоріше.

— Мені здається, що коли б ми з усієї волі побажали бути одним та міцно обняли себе, ми могли б стати одною цілістю, — запропонувала Ева.

— Думаєш? — запитав Адам.

В той спосіб з Адама і Еви постало щось одне. Але те „щось" не було ні Адам, ні Ева, а щось третє, з притаманностями обоїх. І Адам любить в собі те, що до Еви подібне, а Ева навпаки. Досконалим не стало і то третє, бо тільки світ сотворив Бог досконалим, а все поодиноке є тільки частинками тієї досконалости.

З німецької мови переклала

Л. Ч.

Мазепинська виставка в Чікаго

Український Національний Музей у Чікаго, влаштовуючи Мазепинську виставку, збагатив реєстр своєї діяльности новим корисним почином і дав ще один доказ, що є ділянки культурної праці, в яких ніяка інша установа не в силі його замінити.

Вже сам факт оприлюднення афіш і повідомлень у пресі про музейну виставку, присвячену гетьманові І. Мазепі та його добі, мусів розбудити зацікавлення всіх українців, у яких ще не завмер інтерес до наших культурних справ. Бо ж кожна того роду виставка — то передусім документальне ствердження теоретичних знань і закріплення їх методою автопсії у людській свідомості. Подруге, ясно, що Мазепинська виставка великою мірою заторкує також виховно-навчальну ділянку, бо дає можливості нашої молоді поглибити й утривалити знання про одну з найважливіших діб рідної історії.

Вступаєте у приміщення виставки на партері будинку Українського Національного Музею і зразу опинюєтеся немов в іншому світі. Вистачить перший загальний погляд від порога на стіни, обвішані портретами й картинами, щоб вас огорнув своєрідний подих минулого. Це не фантастична „машина часу" Велса, що переносить людину за одну мить в минулі віки, але ваша власна, духова настанова, під впливом старовинних картин і ґравюр (дарма, що це в великій більшості репродукції) вводить вас у духову атмосферу Мазепинської доби. Це враження, власне й конечне, щоб виставку як слід сприйняти, пережити, та утривалити в пам'яті.

Основний тон надає виставці експонат, що чітко вирізняється на тлі цілости. То велика барвиста картина Івана Мазепи, рооти артмал. Марії Тарасовської-Дачишин. Мазепа, майже природної величини, показаний у повнім блиску своєї гетьманської влади. Обличчя Мазепи є цілковитим запереченням того, що ви бачите на портреті роботи Нікітіна, який дивився на гетьнама-„зрадника" чужими, неприхильними очима (теж один із експонатів виставки). Мазепа Дачишинової - то свідомий своєї гідности і влади козацький вельможа-суверен, з очима, в яких відбилася не тільки ласкава природа України, але й візія її майбутнього розквіту. Перше й основне враження доповнює малюнок герба Мазепи.

Експонати виставки розміщено у двох кімнатах і поділено на 11 частин.

Ось колекція портретів Мазепи — два з них це мальовила (твори Нікітіна та невідомого автора) і 10 репродукцій зменшеного формату роботи Галяховського, Чорпіти, Масютина, Литвиненка, Андрусева, інтересного портрету з Ґрісгольмської ґалерії та невідомих малярів. На протилежній стіні ряд портретів визначних сучасників Мазепи, його однодумців і ворогів: гетьманової матері Магдалини, Карла XII., І. Самойловича, П. Дорошенка, кн. Ганни Дольської й ін. Вирізняються оригінали невідомого автора з XVIII. стол.: портрети І. Самойловича, І. Скоропадського, В. Кочубея та полковника Іскри. Кожна картина - джерело глибоких історичних спогадів, окрема тема для глибокої рефлексії.

Військовій діяльності Мазепи присвячена се-

рія експонатів п. з. „Бій під Полтавою". Оглядаємо 2 мапи з схемою бою, 3 картини „Перед боєм", „Бій" і „Мазепа та Карло XII. перед переправою через Дніпро". Сумні ремінісценції, але їх роз'яснює свідомість, що в огні й крові цього бою вродилася концепція модерної України з її „мазепинством", синонімом рішучого й беззастережного прямування до державної самостійности.

Мазепа — видатний діяч і меценат культури показаний найчиткіше у відділі „Архітектура". Тут уміщено 31 картину будівель, церков та їх внутрішніх устаткувань, збудованих, відбудованих або обновлених заходами гетьмана. Прегарна нагода для вияснень чужинцям, що чули про „відлучення" Мазепи від Церкви, а не знають його боговгодної добродійної та ктиторської діяльности, з якою могли б змагатися хіба давні князі, володарі нашої Київської держави. Напрошується думка: які були величезні можливості культурного росту України, якщо б історична доля дала їй можливість розвиватися в мирі і без чужої „опіки"! Доповненням того відділу є декілька картин, що показують водні знаки Мазепою для Божого Гробу в Єрусалимі, та Арабське Євангеліє з 1709 р., зладжене коштом Мазепи.

Оформлення української книги в XVII — XVIII. ст. частково показане в відділі „Граверство". Щоправда, тут маємо тільки 10 картин, але вони здебільшого підібрані під кутом вияву пошани Мазепиних сучасників до свого гетьмана. Найцікавіші — то віньєта і 1-ша стор. твору „Зерцало от писанія Божественнаго", присвяченого Мазепі, та ґравюра Мигури (з 1709 р.), що представляє постать Мазепи в оточенні алеґоричних постатей, герб, групу святих і мініятури побудованих Мазепою Божих храмів. Такі документальні свідчення заперечують тенденційні твердження ворожої Мазепі науки про якусь там ненависть українського народу до свого гетьмана.

Окремо згруповано репродукції світлин, що зображують „Пам'ятки по Мазепі": збірку зброї, шаблю, бандуру, ложку й кубок, гетьманську мощехранильницю, руїни Мазепиного дому в Батурині, та фраґмент церкви в Ґалаці, де похоронено гетьмана. Поруч вміщено теж знімок одної з вулиць містечка Мазепа, у стейті Міннесота.

Загальний погляд на життя й культуру Мазепиної доби доповнюють відділи п. н. „Малярство часів Мазепи" і „З козацького побуту" з великою барвистою картиною степового походу козацької кінноти.

На столах зібрано показну кількість літ ратури про Мазепу, мазепинців і видань спорідненою тематикою. Поруч окремих ч сел української інформаційної преси та жу налів, присвячених роковинам історичного в ступу Мазепи та прославленню його пам'я поруч спеціяльних наукових публікацій так авторів, як Борщак-Мартель, В. Січинськи Б. Крупницький та ін., лежить англомовна пр ця проф. К. Маннінґа, журнал молоді "Scop еспаномовний журнал "Ucrania Libre" тощо. К лекція белетристики охоплює твори недав виданої М. Денисюком трилогії Б. Лепко повість Ф. Дудка і вибрані „мазепинські" ч сла дитячого журналу „Веселка" з атракц ними ілюстраціями П. Андрусева. „Овид портретом роботи арт.-мал. Б. Крюкова. Хоче ся добавити, що, якщо якогось із новіших ма пинських видань не було на виставці, то тіл ки тому, що матеріяльні труднощі не дозв лили музеєві їх придбати, а самі автори їх музею не прислали.

Виставку, що була відкрита суботами й н ділями від 7-го до 28-го лютого, огляну понад 400 осіб. Прийшли, між ін., зорганіз вано групи молоді, як от учні місцевих Ш Українознавства, пластунство та Провід і р йові Юного СУМА. Треба з признанням з дати й батьків, що привели з собою на висти ку дітей. Виставка послужила молоді добр нагодою унаочнити та закріпити знання, буті дома, у школі і в виховних установах продовж ювілейного Мазепинського ро Між відвідувачами були теж особи інших ціональностей. З уваги на цих відвідувач було б корисно в майбутньому давати письм ві пояснення під експонатами також англ ською мовою.

До скомплектування виставки видатно пр чинився проф. В. Січинський, що надіслав рію неґативів для виготовлення репродукц

Хоч Мазепинська виставка в Чікаґо не в булася в календарних рамах ювілейного ро це зовсім не перешкоджає назвати її гідн завершенням ювілейних святкувань, науко доповідей, мистецьких і всіх інших імпрез, відбулися під знаком культу Мазепи. Хто зн серед яких труднощів доводиться сього виконувати подібну культурну роботу, той вдячністю оцінить труд Управи музею та го співробітників.

Р.З.

ЗБАГАЧУЙТЕ вашими пожертвами
ВІДДІЛ ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТОК
в Українському Національному Музею
в Чікаґо

Людське життя під важким чоботом

(Олена Звичайна, „Страх", роман у двох томах, Українська Видавнича Спілка, Лондон 1957 (т. 1) і 1958 (т. 2, разом 780 сторін. Ціна $2.50 і 3.00

Скоро по приїзді до Америки натрапила я на книжку Джорджа Орвела під загадковою назвою „1984". Мучачись і спотикаючись, невправна ще тоді в англійській мові, з слова на слово заглядаючи у словник, я таки здобула штурмом цю фортецю. „1984", виявилось, означало 1984 рік, погляд в майбутнє, до котрого тепер вже багато ближче, аніж було в році 1949, коли автор написав свою книгу. **„Джордж Орвел"** було знайоме для мене в той час ім'я, і не тільки для мене, а для більшости українських еміґрантів: адже ж усі ми, сидячи на вимушенім „дозвіллі" в німецьких таборах, жадібно читали не тільки вартісне, а й невартісне, все, що тільки спромагалися дістати на літературнім виснаженім ґрунті. І чи не найбільшою сенсацією для нас була українською мовою видана книжка Орвела „Колгосп тварин", де так влучно поцілена марксистсько-ленінська доктрина та її „практичне" застосування в колгоспах.

Просякнута їдким, але легким і навіть оптимістичним гумором, книжка „Колгосп тварин" зовсім відріжняється від „1984", де автор вже подає перспективи кінцевого розвитку комуністичного суспільства у всій його жахливості й потворності. Світ поділений тепер на три основні сили — Океанію, Євразію та Східну Азію, що по черзі об'єднуються по двоє проти одного і безперервно ведуть криваві війни, бо так їм легше тримати нарід в покорі.

Як же побудовано нове комуністичне суспільство? Сім'я, релігія, ніжність, любов, культура — все це знищене волею уряду. Всім керує партія: вранці гучномовець зганяє людей з ліжка на руханку, потім їх у їдальні годують якимось „ерзацом" (більшість людей вже й не знають, що на світі існує якась смачніша їжа), тоді люди, як автомати, без запізнень з'являються на роботу, де вже їм приготовано стандартні формули, за якими кожний працівник, не відступаючи ні кроку, провадить свою діяльність. В обідню перерву провадиться кампанія ненависти до ворогів народу і молитовна екстаза любови до вождя, знаного під іменем „Великого Брата": люди в такт хитаються і несамовито гудуть ініціяли „БІ-БІ-БІ-БІ! БІ-БІ!! БІ-БІ!!!" (це перші літери англійських слів „Великий Брат" — Біґ Бродер). Інстинктовно кожна людина відчуває, що ввесь устрій — гнилий, а розумніші люди обурюються і хочуть протестувати проти цього — але, що зробиш? На кожнім кроці мікрофони і телевізори, не ті, на які люди дивляться, як от ми з вами, шановний читачу, а такі, що за людьми стежать Не можна нічого ні подумати, ні записати, ані з ким поговорити, бо людей ще змалку навчають доносити один на одного, і шпіонаж вважається тут найкращою рисою громадянина.

Отаким мав би бути той 1984 рік, до котрого ми з Вами, читачу, можливо, і доживемо. Таким би він міг бути, коли б людське суспільство безборонно дало себе до такого жалюгідного тваринного стану запровадити. Може. ви не вірите. що таке могло б бути? Дуже вже воно гидко виглядає, і не можна повірити, щоб людина дала себе так знівечити? Тоді зверніться до нашого, українського джерела — до щойно написаної книжки Олени Звичайної під назвою „Страх". В правдивість написаного в цім творі сумніватися не можна. бо це вже все **було** в роках 1937-38, тільки не всі з нас, навіть будучи очевидцями, усвідомили собі весь жах пережитого за ці роки. не всі зрозуміли, а декому вже й пам'ять припала пилом і курявою пройдених доріг.. А все ж це чиста правда. правда щирого золота, неоціненний документ.

В обкладинку книжки вже стукає втілення страху і ненависти — партійний керівник Яків Брух. З перекошеним несиметричною усмішкою лицем. він наслухає при дверях. вичікуючи слушний момент, щоб непрохано вдертися у людське маленьке хрупке щастя і розторощити його на тріски На сцені жінка в театральній сукні. Вона мусить виявляти свій талант, як цвітка мусить рости, але ненависний устрій обплутує її павутинням брехні і лицемірства. Скільки загублених мрій! Скільки сліз! Скільки боротьби за кожну щасливу хвилину, за кожний короткий соняшний проблиск!

Сюжет роману майстерний і складний. В одній великій совєтській установі працюють давні знайомі — Маруся Ромашко і Павло Мещерський. Павло — друг покійного батька Марусі, і саме тому вони ховають своє знайомство від керівних органів: Марусиного батька зліквідували большевики за націоналізм, а Мещерський, бувший петлюрівець, покищо якось тримається на світі, щоночі сподіваюся „чорного ворона", того самого, про якого згадує і Джордж Орвел у своїм творі:

> ...„Це траплялось завжди вночі. Зненацька будили людину зі сну, сліпили очі раптовим світлом, перелякували скупченням жорстоких лиць навколо ліжка. В більшості випадків процесу не було, про арешт не було жодного звідомлення. Люди просто зникали."

Отак зникали, один за одним, відповідальні працівники із установи, і ніхто навіть не наважувався про їх долю запитати, щоб не накликати біди на себе. Тільки на урочистих зборах, що ними замість їжі запихали людей під час їхньої обідньої перерви під дириґування Якова Бруха виносились резолюції з вимогами смерти для „ворогів народу".

Через майстерну сітку розслідувань Брух дізнався, що Маруся Ромашко вчилась колись на артистку, але потім заховалась за скромним фахом креслярки. Під загрозою дальших переслідувань Брух наказав Марусі провалити деклямації для робітників її підприємства. Маруся вибирала або речі загально-людської мистецької вартости, або такі, що мали в собі замасковану критику совєтської системи. Навіть панегіричний твір Анрі Барбюса про Сталіна вона зуміла прочитати так, що слухачі пройнялися жахом і ненавистю до „всевидящої" потвори, що „знає вас, пам'ятає про вас, піклується про вас" (слухачі добре знали, кожний на власній шкірі, як саме він „піклується.") Так само Джордж Орвел відзначив піклування „Великого Брата": на кожнім кроці велетенські

портрети вождя з написом: „Великий Брат бачить тебе".

Проте Брух закохався в Марусю і став їй надокучати. Тут Мещерському впало на думку, що одруження могло б урятувати Марусю з цього прикрого становища. Він і так давно любив її, але був від неї на 16 літ старший і вважав, що вона гідна когось ліпшого. Проте Маруся поставилась до цієї думки прихильно, і незабаром вони одружились на превелику злість закоханого партійця. Брух не кинув і тепер своїх домагань, і щоб його позбутись, Маруся вже почала переговори з іншим керівником, щоб перейти на іншу працю. Ситуація поліпшилась би не на багато, бо й той другий, на ім'я Федір Іванович, також закохався в Марусю. Тільки він ще мав людську душу, і безумовно, з двох був кращий. Проте за ті залишки людяности і його, вірного сина партії, однієї ночі схопив „чорний ворон", і Марусі вже було нікуди втекти від Бруха.

Лишилась ще одна надія: Маруся вже чекала дитини, що крім природньої радости материнства, ще могла б і дати їй змогу сховатись хоч на час в родиннім затишку. Але для Бруха не було нічого святого: він відсилає Марусиного чоловіка у відрядження, а сам брутально вдирається до Марусі і намагається силою її здобути. Проте з допомогою однієї знайомої Маруся презирливо відкинула Бруха, і тоді, через кілька день, як вона і сподівалась, по неї приїхало чорне авто. Марусю замучили у тюрмах, і хоч її чоловік Павло помстився над Брухом, побивши його до смерти, він і сам неминуче попав у лабети НКВД. Там же загинули й інші позитивні герої роману — інж. Завада, красуня Орися, головний конструктор Чапля, славний лікар Маяцький і багато інших. Акордами жалібного, але урочистого і грізного маршу кінчається другий том роману...

Це тільки головна лінія роману — а скільки в нім ще перипетій, що віддзеркалюють багатогранність життя! Твір тяжко читати, він сумний і грізний, аж не віриться, щоб люди могли таке витерпіти! І вже я чула вислови, що дійсність у творі змальована затемно, що не могло ж справді бути так багато нещасть, що були ж і світлі моменти у житті, і радість кохання, і прогулянки, і люба гостина... Так, дійсно, життя Марусі й Павла Мещерських було тяжче, ніж так званого „пересічного" громадянина підсовєтської України. У романі є одне таке місце:

„Обслуговуючи сьогодні козу, я питав її, як їй поводиться, і одержав враження, що не зле. І Вовчикові не зле, і Мурзі не зле, і курочкам не зле, дарма, що одну з них ми в неділю неодмінно заріжемо. Але цих три дні, що відокремлюють її від насильної смерти, вона ще клюватиме залюбки зерно, ще питиме водичку, дякуючи Богові піднесенням голівки вгору, ще купатисьме в поросі курника... Наш кіт.. спав у цій хвилині в такій дозвільно-щасливій позі, що я пожалкував, що не маю фотоапарату. Простягнувшись на килимі напроти печі, він тримав свою обдаровану офіцерськими вусами мордочку на двох передніх, м'якеньких, як оксамит , лапках і, зажмурившись, дозвільно дихав, використовуючи і тепло, і м'якість килима, і ситість шлунку. і наявність даху над головою... Так, от, Марусенько, тваринки мають „сьогодні", бо не розуміють небезпеки, яка' їм грозить „завтра". Ми з тобою не маємо „сьогодні", бо над нами тяжить „завтра".

В тім то й справа! Мещерським навіть не смакує той недільний обід із курятиною, бо вони думають про ЗАВТРА. Вони думають про друзів, що їх закатував ворог у тюрмах, ба навіть намагаються активно допомогти нещасним жертвам: вдаються до знайомих адвокатів, стоять під тюрмами з передачею, хоч у самих нічого нема, піклуються їхніми рідними... Але що можуть вони проти залізного кулака? На шляху тієї боротьби вони падуть жертвами, а проте лишаються непереможними.

Так, велич духа лишається непереможньою! Не фізичного знищення боявся Павло Мещерський, хоч і йому хотілось жити і по-хлоп'ячому, не зважаючи на свої 45 літ, кохатися з Марусею — гірш за все боїться він, щоб „слизаво-жовта лімфа боягузів" не перемогла червоні кров'яні тільця мужности. Джордж Орвел визначає силу комунізму такими словами:

„Сила базується на причиненні болю й приниження. Сила — це розривання на шматки людського розуму і складання його до купи на свій власний взірець і смак."

Іншими словами, сила комунізму – в нещодавно встановленім дослідни ками вільного світу факті, що в то талітарних країнах широко вжи вається засіб „промивання мозків" Людину перешколюють, задурманю ють і обробляють так, що вон втрачає свою людську гідність, по чинає вірити в речі, що їх раніше н визнавала, починає любити те, ш раніш ненавиділа і з сльозами н очах цілує криваву руку убивни свого брата. Люди більших вимір зазнають більших тортурів, післ яких одні присуджені на розстрі другі — на Сибір, а треті — ще н найгірші тортури — на писання п сень про Сталіна. Полохлива пересі ність, що тікає перед найменшо можливістю хоч слово мовити н захист загалу, звичайно менше те пить від комуністичного терору. Ц та сіра маса, що її якраз потребую Брухи для овацій, резолюцій і о лесків, це ті кози і кури, що навіт перед зарізом не думають пр небезпеку і блаженно копирсаютьс в смітті. „Тваринка не може усп домляти", — написано в романі. С та тваринка і думає, що коли було в Совєтськім Союзі „не т уже й погано", то й іншим так сам було. Але в тім то й справа, ш не всі були таким „слухняним ті том, з якого ліплять і випікаю стандартне печиво на замовлення Чи ж варто писати роман про „тв ринок"? Ні, не варто. Але варто п сати про сильних духом відважн людей, що перед обличчям смер не заломались і поставили Україн вище свого власного життя.

В романі змальовано багато спр тиву проти Червоної Москви: в ступи Мещерського, Ромашко, Зав ди на захист Орисі, заява Орисі пр те, що її батьки померли з голо в 1933 році, використання деклям цій Марусею Ромашко для збудже ня у слухачів думок про боротьб з Москвою, відмова Мещерського б ти агітатором на виборах у Верхо ний Совєт, викреслення рядом ос комуністичних кандидатів під час г лосування, демонстративне підкре лення дружніх стосунків з родича репресованих і т. д. Повстань в часи не було, і правдиве перо авто ки не намагається створити яку ура-фантазію, але за те вона не пр пускає нагоди засвідчити для всьо світу і для майбутніх поколінь т спротив, що його в умовах нелю ського утиску ще здатні були чини кращі сини нашого народу.

Авторка навмисне вибрала ста

ших віком людей — літнього Мещерського і також не першої весни 29-літню Марусю. Доріст ще не здатний зрозуміти суть речей ,що їх у Совєтському Союзі не можна не тільки вивчати, але й розуміти, бо найменший вияв незгоди чи критицизму вже в зародку карається нещадно. Та й непереможна сила молодого буяння змушує юнацтво навіть над прірвою простягати руку по краплю солодкого меду, і не дивлячись ні на які злидні, молодь все ж насолоджується життям. Маруся і Павло вже за прожиті роки багато випили горя, вони на світ дивляться очима свідомої людини, і тому не можуть жити тільки своїми інтересами. За розкошами кохання, за чарами весняної природи, невідступно стоїть мара ненависти і переслідування. І тому люди тонкої психіки і чулого серця не можуть спокійно переносити фальшиву бутафорію совєтських зборів з зарані приготованими резолюціями і горлодерною овацією на честь Єжова і Сталіна. Не маючи в чім ходити самі, Мещерські віддають свою одежу для Эрисї, Іванихи, дружини заарештованого Завади. Вони багаті щирим золотом свого шляхетного серця. Але їх ніколи не розуміють ті, на думку котрих в ті часи на підсовєтській Україні не так вже погано жилося... „Тваринки" не здатні бачити нічого, крім їх маленького загумінкового „сьогодні".

Як це видно із твору, Олена Звичайна пише про 1937-38 роки на Україні. Джордж Орвел пише про рік 1984, що ще і не настав, в уявній країні Океанії. Олена Звичайна — віддана своєму народові українська письменниця свідок всього написаного в книжці (можливо, вона і себе трохи накреслила в романі в постаті Марусиної подруги, що мусіла заховати свій письменницький талант, працюючи десь в канцелярії з немилими їй рахунками). Джордж Орвел — англієць, що немало набідувався в житті і був також переконаним комуністом, а потім від того відрікся і перейшов у табір антикомуністів. На Україні він не жив. Але і Орвел, і Олена Звичайна описують одну й ту ж систему і в приблизно той самий час. Рік 1984, він же 1937-38, уже, на щастя, пройшов, настала невелика відлига з приморозками, але назад повороту вже не мусить бути, бо люди багато чого вже бачать і знають і не хочуть бути „тваринками".

Тематичну й ідеологічну близькість цих двох творів нагадує вже і самий сюжет. „1984" починається описом сірої, нудної дійсности в Океанії, переходить в епізод вустрічі Сміта з Юлією, коли вони, ховаючи вияв почуття перед всевидячою партією, таємно зустрічаються і віддають один одному в першу чергу через спільну ненависть до тоталітарної системи Великого Брата. Спільне минуле, спільні погляди і, як бачимо далі з книги спільне майбутнє — це і була основна причина, що, поза різницею віку, зблизила Павла з Марусею. Система влади в Океанії та сама, що і на підсовєтській Україні: це система страху і шпигунства.

„Справжня влада — це не влада над речами, а над людьми. Як одна людина може підкорити іншу? — Змушуючи її страждати. Самої покори не досить. Коли людина не страждає, а тільки кориться, як можна знати, що вона виконує волю влади, а не свою власну?! Влада — це біль і приниження для підвладних. Влада — це змога розшматувати людський мозок і скласти його знову на свій власний смак і зразок", — говорить один із партійних вождів у книзі Орвела.

Тільки постійно принижуючи людину, тримаючи її в постійнім страсі, совєтська система могла втримати у ярмі мільйони українців. Людина не думала ні про що інше, як про шмат хліба та меч Дамокла над своєю головою. І от в таких умовах виступають проти непосильного ворога дві пари: Смит та Юлія в „1984" та Мещерські в „Страху". Англійцям доводиться ще тяжче, ніж українцям: вони намагаються знайти Братерство, що нібито бореться проти системи Великого Брата, їх заманює партійний агент, що відіграє ролю одного з конспіраторів, потім обох забирають на жахливі тортури кремлівського патенту. Довго нещасні жертви не можуть зрозуміти, що від них хочуть. Вони вже під тиском непосильних мук згоджуються, що два і два — не чотири, а п'ять, але партії потрібно не це. Кати домагаються, щоб Юлія і Смит зненавиділи і відреклись одне від одного. І вони таки дібрали метод: допитуючи Юлію, вони дізнались, що Смит панічно боїться щурів. Тоді вони випустили кровожерних, голодних щурів на беззахисного Смита, повідомивши його, що секрет цей здобуто від Юлії. І в цей момент Смит заломався, прокляв Юлію, вже в нім не лишилось нічого святого, він був перероблений на партійний лад і став слухняним наймитом уряду. Таким живим трупом стала і Юлія. Гіршого кінця книжка мати не може.

А книжка Олени Звичайної? Всіх добрих людей заарештовано, залишились самі негідники, парторги, шпіони та підлабузники типу Маяцької і Серафими. Правда, в нерівній боротьбі пощастило знищити „маленького Сталіна" обласного маштабу — Якова Бруха але наші втрати в цій книзі, як і в усій історії, незмірно більші. Частковою причиною наших поразок Олена Звичайна вважає українську м'якість і не завжди доцільну добросердечність. Коли Федір Іванович розказує, як його колись спіймали й набили, але випустили петлюрівці, він сам же, ортодоксальний комуніст зауважує:

„Дурні були, що не знищили. Коли хочете знати — вони й тому програли, що таких, як я, живими на волю випускали".

А совєтська влада нікого не милувала, нищила тисячі й мільйони. Але поки людина духово не заломиться, поки і в Сибір, і на тортурах вона тримає своє людське єство вище тваринного інстинкту самозбереження, доти перемога лишатиметься таки за нами. Бо перемога — це правда. З рабської покори зросте покоління рабів, а з крови замучених, але незломних праведників зросте нове, соняшне покоління. Тому фінал „Страху" звучить жалібним, але грізним, на бій зовущим, переможним маршем.

Ганна Черінь

НОВА ПОЯВА:
Софії Парфанович
ЛЮБЛЮ ДІБРОВУ
Ціна з пересилкою $1.60
Замовляти:
S. Parfanowych,
State Home,
Lapeer, Mich.

У МАЗЕПИНСЬКОМУ 1959 РОЦІ

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО 12 ЛЮКСУСОВИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

4 томи Творів ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (I, III, У і УІ)
Ціна за цілість 14 томів $60.00, на сплати по $1.00 тижнево, або по $4.00 чи $5.00 місячно.

6 томів Трилогії МАЗЕПА Богдана Лепкого
Ціна за цілість 6 томів $21.00 на довільні сплати.

1 великий роман „ПРІРВА" Зосима Дончука
1 збірку нарисів „У ТЕМРЯВІ" Лесі Храпливої

УСІ ВИДАННЯ ПОЯВИЛИСЯ В ТВЕРДІЙ ОПРАВІ В ІМІТАЦІЮ ШКІРИ З ПОЗОЛОЧЕННЯМ, У ВИСОКОМИСТЕЦЬКОМУ ОФОРМЛЕННІ АРТ.-МИСТЦІВ:
М. Гарасовської-Дачишин, Е. Козака та О. Мошинської
Вартість проданих книжок видавництва в 1959 р.
понад $ 100,000.00.
У 1960 р. вийдуть друком 10 томів Творів Тараса Шевченка і 4 нові літературні твори.
За ближчими даними про появи видавництва слідкуйте в окремих оголошеннях.

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Ave. Chicago 22, Illinois, U.S.A.

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.

Ваші конта забезпечені до $10.000.00.

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ
Михайла Грушевського
XI томів у ціні $82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U. S. A.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

Позичаючи на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі «САМОПОМІЧ» лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

При цьому коштом **„Самопомочі”** забезпечується позичку до висоти дол. **10.000.00** на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

Беручи в „Самопомочі” кредит на авто і даючи на її зебезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

При цьому можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.